

**Aitor
Zabalgogea,
Mugarik Gabeko Medikak
(MSF):
“Laguntza humanitaria eta
helburu politikoa bateraezinak
iruditzen zaizkit”**

Txetxerian argazkilaria lana egiten ari zen 1994an barnea irauli zitzaionean. Egiten zuen lanaren emaitzak ez ei zuen asebetetzen... Handik goiti Mugarik gabeko Medikak (*Médecins sans frontières*, MSF) erakundearen ari da, mundua konpontzeko asmorik gabe, baina munduan bizi den jendearekin laguntza humanitaria ematen, tokian tokiko gobernuek uzten dietenean, behintzat. Nazioarteko erakunde honek Espainian duen ordezkaria Bartzelonatik zuzentzen du, hedabideetako azaletan albiste ez diren munduko egoera larriak arindu nahian.

10. or.

Erreportajea:

**Istripu tasa
zerora jaits
liteke?**

Gehienok egunero gidatu behar izaten dugu, lanera joan, haurrak ikastetxera eraman edo erosketak egiteko. Baina gidatzea, berez, ekintza arriskutsua da, eta istripuek egunerokotasunak emandako segurtasuna urratzen dute behar baino gehiagotan. Batzuen iritziz, ezbeharrak trafikoaren ondorio saihestezinak dira, baina Suedia bezalako herrialde batzuetan istripu tasa zerora jaisteko apustua egin dute. Halakorik lor al liteke gurean?

12. or.

Eztabaida:

Zergatik igo dira hainbeste prezioak?

Azkenaldion, petrolioaren prezioa igo da, bioerregaiak egiteko zekaleen eskariak gora egin du eta Estatu Batuetako hipoteken krisiak nabarmen eragin dio ekonomiari. Horra hor prezioen igoera justifikatzeko eman dizkiguten arrazoiak. Ondorioz, Euskal Herriko kontsumitzaileak asteko erosketak egitera joan eta patrikak gero eta hustuago dituztela irteten dira dendetatik. Zeintzuk dira igoeraren benetako zioak? Kontsumitzaileek ba al dute egoera honi aurre egiteko babesik?

20. or.

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

25 urte

Euskal administrazioekin elkarlanean

5

Euskaraz bizi al gaitzke?

Ferran Suay i Lerma

18

LifeLong Learning prestakuntzari erreparatzeko garaia

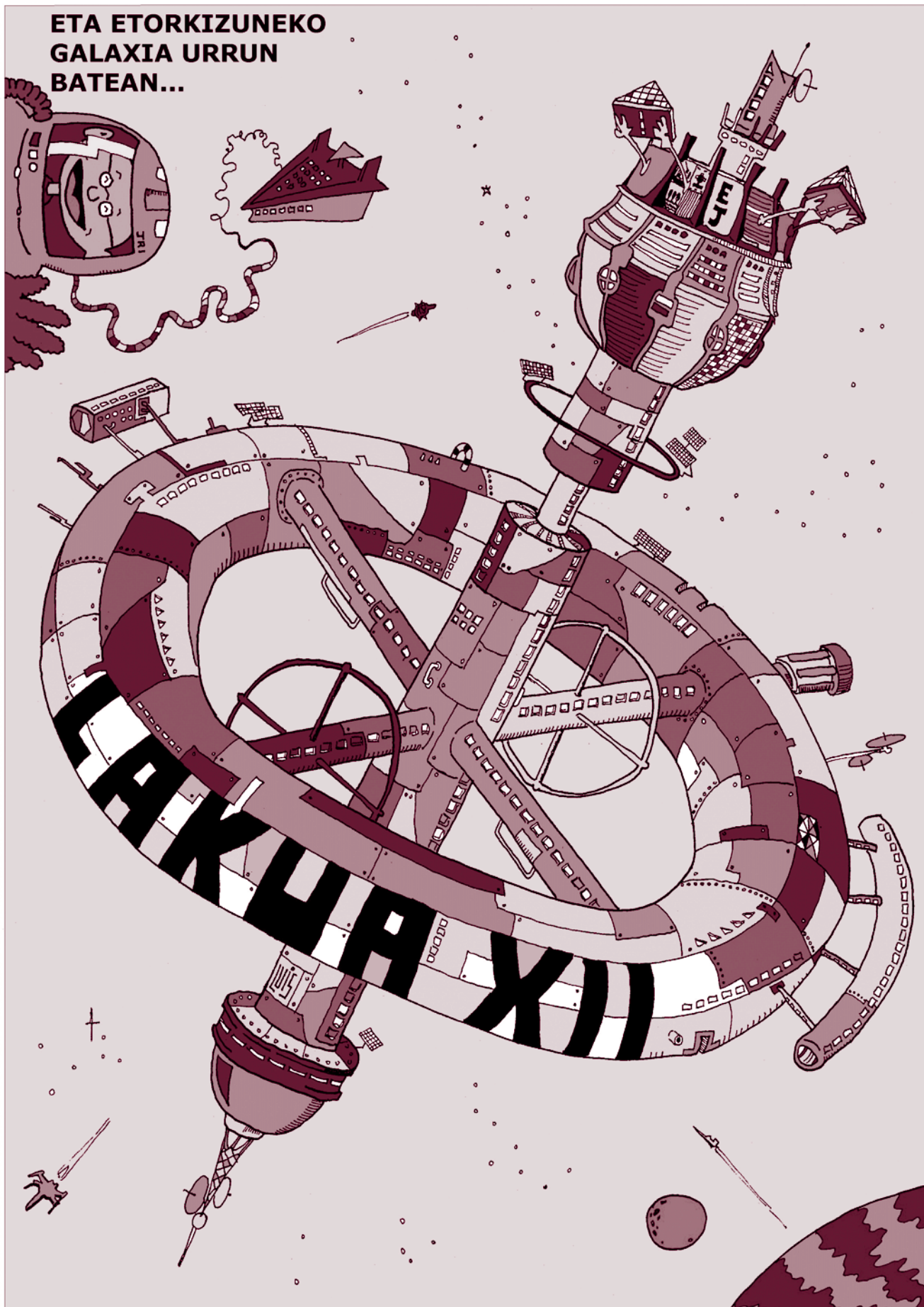
Gorka J. Palazio

25

1911, Nevada. Indioen azken borroka

Miel A. Elustondo

**ETA ETORKIZUNEN
GALAXIA URRUN
BATEAN...**

PAPER
BIRZIKLATUA

Zuzendaritza:
Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:
Xabier Amatria

Diseinua, fotokonposizioa eta inprimatzea: Itxaropena S.A.

Ilustrazioak: Concetta Probanza

Zenbaki honetako lanlidaiek:
Bego Aierdi, Kaxildo Alkorta, Xabier Amatria, Manu Arrasate, Leire Bilbao, Luis Elizondo, Miel A. Elustondo, Irene Fernández, Luma, Begoña Minaur, Gorka J. Palazio, Nerea Pikabea, Ferran Suay i Lerma, Joseba Terreros, Amaia Ugartemendia, Rosa Mari Urrutia

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkarian argiratutako artikulua berridatz daitezke bai osorik, bai zatika, baina artikulua nondik atera diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak ez ditu derrigor bere egiten artikulua eta kolaborazioetan agertzen diren iritziak.

ADMINISTRAZIOA
EUSKARAZ

ISSN: 1576-5563. **Legezko Gordailua:** BI-1141-93. **Egilea:** Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea Donostia-San Sebastián 1, 01010 VITORIA-GASTEIZ. Tel. 945 01 76 00. www.ivap.euskadi.net

PERTSONAIA

Lourdes Oñederra, irakaslea, idazlea eta euskaltzaina: “Nire lanarekin maiteminduta nago”

Jaiotzez donostiarra, Gasteiz bizilekua. Trenez egiten du bi hirien arteko bidea. Austrian eta Estatu Batuetan ikasketak hobetzen egona, hizkuntza du zaletasun eta ogibide. Euskal Herriko Unibertsitateko Filologia Fakultatean fonologiako eskolak ematen dihardu eta orain dela gutxi eskuratu du katedra. Idazle eta artikulugilea, Kritika eta Euskadi 2000 sariak jasotakoa eta, azaroaz geroztik, euskaltzain osoa.

Zergatik egin zenituen hizkuntzari lotutako ikasketak?

Batxilergo garaian fisika eta matematika ziren gehien gustatzen zitzaizkidanak, baina latinarekin maitemindu egin nintzen. Gero, karreran filologia egin nuen. Egia esan, ez dakit zerk bultzatu ninduen ikasketa horiek egitera. Kontuak kontu, gustatzen zaizkizun gaietan lan egitea luxu bat da.

Unibertsitatean, eskolak ematea edo ikerketa, zer duzu gustuko?

Ez dut aukera garbirik. Ezer ez dakien ikasle bati zerbaiz azaldu beharrak zeure buruan ideiak sakondu beharra eskatzen dizu. Ikerketa ere oso gauza polita da, nekagarria izan arren. Gure belaunaldikoak errazago sartu ginen unibertsitatean. Gaur egun, ordea, ez da batere erraza; jende oso trebatua dago, baina kontratazio kaxkarrak egiten dira.

Unibertsitatean datozen belaunaldi berriek zer-nolako hizkuntza maila dute?

Oro har, nik uste dut hizkuntza bera edota, hobeto esanda, pentsamendua pobretzen ari dela. Hiztunak, pentsamendu aberats eta sakon bat duenean, asmatu egiten ditu hori adierazteko esamoldeak. Izan ere, ikasleek irakurtzeko ohitura galdu dute.

Zer egin daiteke euskararen erabilera areagotzeko? Zerbaiz egin behar da?

Euskara erakargarriagoa egin behar da. Nik uste dut askotan estuegi jokatu dela euskararekin; azterketetarako hizkuntza bat egin dugula ematen du askotan. Horrek kezkatu egiten nau.

Zer egin behar da euskaraz ez dakitenak erakartzeko?

Ulermena lantzeko eskola batzuk hartzera gehiago animatuko lirateke erdaldunak, horrek ez baitu horrenbeste inposaketaren mamu hori. Horrelako egoerak normaldu egin beharko genituzke, batek euskaraz hitz egin eta besteak erdaraz erantzun. Umeez ere

normala den hizkuntza bat behar dute inguruan, bizirik dagoena.

Euskararen inguruko aldarrikapenak politizatu egia direla esan izan duzu...

Indarkeria desagertzen ez den bitartean, ez dugu eztabaida hauek patxada minimo batekin egiteko aukerarik izango. Egoera honetan batzuek esaten dute euskara “besteena” dela. Horregatik, politizazioak euskararen erabilera hori egiteko aitzakia ematen die. Dena den, politizazioa kenduta ere, bide beretik jarraituko ote duten beldur naiz.

Zurea izan zen Koldo Mitxelena zuzendutako azken tesia. Zuk esana, bera ezagutu ezean, ez zinen zauden tokira iritsiko...

Nire tesia defendatu baino astebete lehenago hil zen. Jada zeure ertz edo mugara iritsi zirela uste zenuenean, berak bi edo hiru hitzekin ikuspegi berri bat irekitzen zizun, bultzada berri bat ematen zizun. Jenio bat ezagutzeko aukera izan nuen.

Azaroaz geroztik euskaltzain oso zara. Zer moduz moldatzen zara gizonezkoena dirudien arau emailde talde horretan?

Hizkuntza akademiaren Espainiaren aurretik omen goaz. Hogeita hamarretik bost emakumeak gara. Nire aurretik daudenek bidea egin dute. Emakumeak hor daudela ikusteak normalduko du emakumeen presentzia.

Etorkizunari begira ze asmo dituzu?

Nire lanarekin maiteminduta nago. Euskaltzaindian kokatu nahiko nuke. Uste dut ondo dagoela Euskaltzaindian ahoskerarekin lanean ari den norbait egotea. Gero, unibertsitatean, intonazioari lotutako ikerketa proiektu oso polita daukagu esku artean: euskara, gaztelania eta frantsesa alderatuko ditugu. Horrez gain, beharbada, nobelaren bat. Gauza asko. Gehiegi.

Nerea Pikabea
Kazetaria

Ametsetan

Ametsetan dezentetan gertatzen zait autobus batean edo kamioi batean txofer ibiltzea. Horrelakoetan, ametsa hastean, beti-beti poztu egiten naiz. Zergatik? Bidean gauza arraro asko jazotzen zaidalako, benetan gauza bitxiak, baina jakitun ezer txarrik gertatuko ez zaidala eta ezer txarrik eragin ere ez dudala eragingo. Kotxean noanetan, berriz, ez naiz lasai egoten. Kotxean aurreraka ez dut sekula inolako arazorik eduki, baina atzerakako maniobrarik egin behar badut, asko-asko larritzen naiz: gelditu nahi, freno sakatu eta ez dit kasurik egiten –behin ere ez gainera!–, poliki-poliki, baina kotxea atzera beti ere, atzean umeren bat, pareta, saltoa... sakatu eta sakatu eta alferrik, “jo behar diat, jo behar diat, ez *diapa jo*, ez *diapa jo*”, eta egia, inor eta ezer ez dut jotzen, inora ez naiz jausten, baina ez naizela ametsetan ari, esna-esna nagoela sentitzen dut. Ez, kotxekoa ez dut batere gustuko, gustuko ez dudanez.

Autobusean edo kamioian, zein tokatzen den, ni, txofer. Banoa errepedean, eskuinetik, jakina. Pixkanaka goraka luzatzen hasten da eta bost-sei metroko altura hartzen du, eta, nik igarri gabe, kabina galtzen du. Han goitik estuagoa ikusten da nire bide partea. Ibilian-ibilian, goma sendo eta malguzko bihurtzen da autobusa eta ni han goian, haizeak jotzen duen zuhaitzaren adaburuan bezala, balantza nora, hara. Ezkerrera balantza egiten duenean, bolantea baino ezkerrerago pasatzen naiz ni, aurkako noranzkoen aire-esparruan sartzen naiz; hurrengo balantzian, berriz, eskuinera joaten naiz, bolantea baino eskuinerago, eta errepidetik kanpoko aire-esparruan egiten dut bide zati bat. Goian balantza handiak, baina gurpilak beren bidetik betiere, beti-beti. Ez zait gertatu tuneletik pasa beharrik, ezta altura handi-handiko biaduktutik ere. Ea hurrengo ametsen edo... Ederra da.

Behin batean egin nuen, bada, amets ederra! Platano batzuk eroatera joan nintzen denda batera, eta denda, ez dakit nola,

ez galdetu, bulego egin zen, eta han guardia zibil batzuk, beren uniforme eta guzti, eta Ertzaintzako lau-edo uniforme-dun eta beste bi jendez, paisanoz jantzita. Ni ere han, platano bila joanda. Nolatan? Nik al dakit ba! “Ametsetan pelikulak botatzen dituzte, eta nik Tarzanenak ikusi nahi ditut, baina Tarzanenik ez dute botatzen”, hori esan zigun behin, lau bat urte zituela, gure semetxoak (orduan *semetxo*a zen-eta). Ametsetan pelikula arraroak botatzen dituzte, bai. Txapeloker batek –jefe samarra izango zen, noski– aurrez aurre paisanoz jantzita zuenetako bati –hura ere karguduna seguru asko– hau esan zion, gaztelaniaz, jakina: “Hemendik hiru urtera baietz guardia zibil euskaldun berri gehiago eduki guk, zuek ertzain euskaldun berri baino”.

Ez dakit zergatik, baina esnatu egin nintzen, kotxean atzeraka maniobretan aritzen naizenetan bezala.

Ametsetan gauza arraroak ikusten eta entzuten direla, e?

Kaxildo Alkorta, laguna

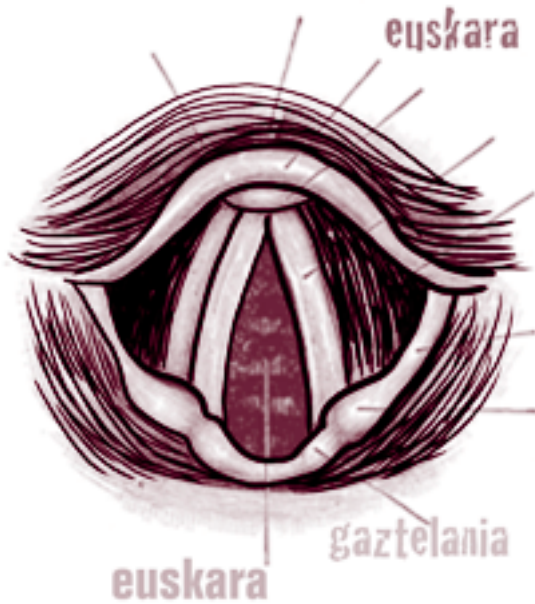
JOXERRA INTERÍNEZ

BEHIN-BEHINEKO FUNTZIONARIOA

interinez@mindless.com

Euskaraz bizi al gaitezke?

Zer pentsatuko genuke norbaitek esango baligu ezin duela oso-osorik bere hizkuntzan bizi, non eta bere herrialdean, jaio, hazi eta bizi den herrialdean? Segur aski, giza eskubideak errespetatzen ez dituen hirugarren munduko herrialde bati buruz ari dela pentsatuko dugu, eta NBEk edo nazioarteko beste erakunderen batek esku hartu beharko lukeela. Hala ere, erabateko normaltasunez onartzen dugu euskaldunek ezin dutela oso-osorik beren hizkuntzan bizi, nahiz eta beren lurraldean egon (lurralde horren zati handi batean hizkuntza ofiziala izanik) eta gure zergak ordaindu, beste herritar batzuek, lehen hizkuntza gaztelania dutenek, ordaintzen dituzten bezalaxe, nahiz eta azken horiek baduten aukera eguneko 24 orduetan beren hizkuntzan bizitzeko.

Hizkuntza-sumisioa, hau da, norberaren hizkuntza alde batera utzi eta gaztelaniaz hitz egitea, oso ohikoa da euskal hiztunen artean. Askok hasieratik aldatzen dute hizkuntza, “egun on” esan eta “buenos días” erantzuten dieten une berean; beste batzuek, aldiz, egoera jakin batzuetan bakarrik aldatzen dute. Baina ia-ia guztiak egiten dute aldaketa hori une batean edo bestean, egunero-egunero. Batzuetan, hizkuntza-sumisio horrekin batera, mendekotasun-diskurtsoa antzeman daiteke, euskal kultura gutxiesten duena gaztelaniazkoaren aldean, baina ez da beti horrela izaten. Are gehiago, sumisioa ohikoa da hizkuntza-ordezkapena gertatzerik nahi ez dutenen eta justifikatzen ez dutenen artean ere, gaztelaniarako jauzia ematen baitute maiz, soil-soilik hala egiten ikasi dutelako. Txiki-txikitatik, beste euskal hiztunekin euskaraz egiten ikasi dute, baina inork ez die erakutsi gauza bera

egiten solaskidea beste hizkuntza batean mintzatzen zaie-nean, edo bestea zein hizkuntzatan mintzatuko zaieen ez dakitenean. Esan beharrik ere ez dago: gaztelaniaz hitz egiten diguten bakoitzean hizkuntza aldatu behar baldin badugu, ekonomikoagoa izango da beti gaztelaniaz egitea; fenomeno hori, bestalde, ohikoa da jada hainbat hiritan, eta lurralde osora hedatzeko arriskua dago, hots, duela hainbat mende Gaztelako koroak abian jarritako ordezkapen-prozesua burutzeko.

Prozesu hori aldatzeko, ezinbestekoak dira gizarte-, lege- eta erakunde-mailako ekintzak. Nolanahi ere, ez dugu ahaztu behar hiztun indibidualak direla komunikazio-egoeretan parte hartu, eta egoera bakoitzean zein hizkuntza erabili hautatzen dutenak. Horrenbestez, euskararen gizarte-presentzia areagotzeko ahalegin orok euskal hiztunak beren hizkuntzan mintza daitezen lortzeko egin beharko du lan, baita solaskidea euskalduna ote den ez dakitenean ere.

Euskal Herriaren zati handi batean euskara erabiltzeko eskubidea legez aitortuta egon arren, jakin badakigu eskubide hori gauzatzek mota eta intentsitate-maila askotako gatazka-egoerei aurre egin beharra dakarrela. Egonezina eragiten du horrek; batzuetan, deserosotasun hutsa, eta, beste batzuetan, baita sumindura, frustrazio eta bizi-nekea ere. Eta sentazio desatsegin horiek autoestimu ahularen bidea indartzen dute, eta zaildu, norbanakoaren mailan, hizkuntza-normalizazioa lortzea.

Arazo horien aurrean, batzuek uko egiten diote beren hizkuntzaren erabilera normalari (hizkuntza-dimisioa); beste batzuek, berriz, nahiago dute egonezin horri hizkuntza baztertu gabe aurre egin (hizkuntza-fideltasuna). Nolanahi, lehenengoak ere ez dira egonezinetik libratzen. Izan ere, dimisioa, bere horretan, sumisio-jokaera da, eta zail da sinestea sistematikoki solaskideen mende jartzen den norbait gai dela autoestimuari sendo eusteko. Hainbat aurreiritzik lagundu egiten die sumisioa onartzen; horien artean azpimarragarriena, hizkuntza aldatzea gizalegezkoa dela dioena (bide batez, zer esan nahi du horrek, erdal hiztunek ezin dutela gizalegezko izan?). Baina deserosotasuna argi eta garbi azaleratzen da beste norbaitek jokaera intsumisioa erakutsi eta hizkuntzari eusten dionean. Sarri, euskal hiztun sumisoak dira egoera horietan egonezina adierazten lehenak, eta maiz gertatzen da bere hizkuntzaren aurka beligeranteagoak izatea, hizkuntza menderatzaileko hiztunak berak baino.

Bestalde, hizkuntza-fideltasunaren hautua egiten dutenek bistako arazoak izaten dituzte. Hasteko, jasotako heziketaren eta aipatutako aurreiritzien pisua konpentsatu behar da, oro har, norberaren hizkuntza erabiltzera ausartu ahal izateko. Gainera, maiz, solaskideak zalantzan jartzen du jarrera hori (bai “¡Hábleme en cristiano!” klasikoak esanda, bai hain frankista ez den baina, halaber, inposatzailea den “En castellano, por favor” esanda).

Aitzitik, hizkuntzari eusten diotenen norberaren gogobetetzeari lotutako sari batzuk ere lortzen dituzte, sumisoek hain eskura ez dituztenak. Merkatu editorialean erruz ugaritu diren autolaguntza-eskubiduetako askok azpimarratzen dute ezinbestekoa dela asertziozko jarrera izatea, ongizate pertsonalaren maila onargarria lortzeko. Eta norberaren hizkuntzari eustea, azken batean, asertziozko jarrera da; gainera, aukera ematen digu modu sendoan eta egunero gure herriaren alde, eta, ondorioz, gure buruaren alde zerbait egiten ari garela sentitzeko.

Horregatik, edozein lekutan eta egoeratan euskaraz hitz egiteko eskubidea autoestimuari lotutako aldarrikapena da: gure kidesuna eta gure hizkuntza-nortasuna duintasunez onartzea dakar, egonezinik sentitu gabe, eta automatikoki solaskidearen hizkuntzaren mende jarri gabe. Eta helburu hori lor daiteke, soilik baldin eta, ideologiaz euskararen alde egoteaz gain, baliabidez hornitzen bagara; euskaraz hitz egiteko aukera emateaz haratago, euskaraz hitz egitean ondo sentiaraziko gaituzten baliabidez.

Hiru kategoriatan sailka daitezke baliabideok: lehenik, kognitiboak, pentsatzen edota geure buruari esaten diogunari buruzkoak; bigarrenik, emozioen kontrolari dagozkionak, nola sentitzen garen kontuan hartzen dutenak eta nerbio-sistema autonomoaren kontrolean oinarritzen direnak, eta, hirugarrenik, komunikazio-arlokoak, esaten dugunaz gain, bereziki esateko moduari erreparatzen diotenak. Artikulu honetan ez dugu aukerarik baliabide horien oinarri diren teknikak eta estrategiak behar bezala azaltzeko, baina esan dezakegu baliabide kognitiboen eraikuntzan bi maila bereiztea komeni dela. Lehenengoa gure pentsaerari dagokio, oro har; alegia, gure ideologiari edo bizitzaren filosofiari. Maila honetan, “autozentratzean” aurrera egitea da xede: errealitateari gure posiziotik begiratu behar diogu, ez besteen posiziotik. Hori egiteko zailtasunak kultura gutxitu bateko kide izateak berak eragiten ditu, botere politikorik ez duen eta masa-komunikabide gehienak bere esku ez dituen kultura gutxituko kide izateak. Komunikabide horiek pentsamendu “heterozentratua” bultzatzen baitute, eta euskal herritarrak, beren kultura eta hizkuntza ez dira pentsamendu horren gune. Hala ere, autozentratzea posible da (bai, behintzat, gehiago autozentratzea), irakurketa, gogoeta eta eztabaida zibilizatuari esker.

Beste maila, arruntagoa eta hurbilagokoa, autoelkarrizketari dagokio, hau da, egoera bakoitzean nork bere buruari esaten

dionari. Batzuetan, esamoldeak dira, baita hitz solteak ere, baina ondorengo jokabidearen eragile dira. Emozioen arloan egindako ikerketa zientifikoak erakutsi du autoelkarrizketa hori aldatzea tresna eraginkorra izan daitekeela hainbat egoeraren aurrean sentitzen ditugun –askotan, hala ikasi dugulako– emozio negatiboak aldatzeko. Baliabide hau eta beste batzuk lagungarri izan daitezke euskaraz hitz egitea “arraro” edo “desegoki” jotzen den gizarte-egoeretan pertsona askok sentitzen dituzten emozio-egoerak modulatzeko. Azkenik, horretarako baliagarri dira, halaber, komunikazio-baliabideak; alegia, gure solaskideen aurrean azaltzeko eta informazioa emateko dugun moduaren hitzezko alderdiei (mezuaren edukia) zein hitzezkoak ez direnei (ahotsaren tonua, hizketa-abiadura, jarrera, keinuak...) lotutakoak. Bereziki garrantzitsua da kontuan izatea komunikazio-baliabideak ez direla beti gai edo komunikazio-egoera jakin bati buruz benetan pentsatzen edo sentitzen duguna transmititzeko. Hobeto esanda, zailtasunei aurre egiteko modu eraginkor eta errazak dira; zailtasun horiek, askotan sortzen direnez, aurreikus daitezke, eta, beraz, zentzuzkoa da ahalik eta erosoan aurre egin ahal izateko prestatuta egotea. Horrela, gure benetako iritzia gordeta geratuko da, eta iritzi-trukea interesgarria izan daitekeela iruditzen zaigunean azalduko dugu (pertsona jakinei eta egoera jakinetan). Aldiz, ondo asko baldin badakigu gai jakin bati buruz (adibidez, erabiltzen dugun hizkuntzari buruz) eztabaidan hasteak ez digula ekarpenik egingo, eta ez duela balio izango gure ikuspegiak edo bestearenak aldatzeko, komunikazio-baliabideak erabilia, egoera azkar konpondu eta gure energia eta argudioak ekonomizatuko ditugu, egoera egoikiago baterako.

Baliabide horiek guztiak ordu gutxi batzuetan ikas daitezke, eta, behin ikasi ondoren, egunez egun aplikatzen ditugun heinean, garatu egiten dira, eta beste baliabide batzuk sortu. Helburua da gure hizkuntza-hautua erosoago bizi dezagun lortzea. Ez luke hain zaila izan behar. Azken batean, lehen hizkuntza gaztelania duen herritar orok dagoeneko eskura duen normaltasun-egoera lortzea baino ez da: traba eta kezka erantsirik gabe nork bere hizkuntzan hitz egiteko duen eskubide gauzagarria eta ukazina lortzea.

Ferran Suay i Lerma
Tallers per la Llengua

Laino beltzen bat edo beste teknologia berrien zeruan

Bizitzan ere antzeko zerbait gertatzen omen da; aurre-ra egin behar da, edo, bestela, betiko geratu! Gizarte honetan bizirik irauteko, dirudienez, ez dago beste aukerarik. Behar-beharrezkoa da teknologia berrien munduan inguruko hizkuntzen parean egotea. Ildo horretatik, itzulpenaren arloan, gaur egun erabiltzen diren memoria-sistemak gairitu nahian, azken aldi honetan hasi dira erakundeak eta enpresak itzulpen automatikoetarako sistemak sortzeko ahaleginetan. Esaterako, gaztelania-katalanaren arteko zubia eginda dago, eta, dirudienez, oso ondo funtzionatzen du. Nahikoa omen da itzulitako testua berriz begiratu eta zuzenketa batzuk egitea, erabat prest egon dadin.

Baina, baikor egoteko arrazoiak baditugun arren, gure teknologia berrien zeruan lainoxka beltz batzuk ere agertu dira han, urruti. Lehenik eta behin, euskararen eta inguruko hizkuntza handien arteko aldea handia da, alde morfologikoa, batez ere. Beraz, lan handiagoa dakar gurean horrelako sistema bat egiteak, eta asko kostako da azken emaitza ona, on samarra edo bikaina izatea. Itzulpen automatikoaz sortutako testuetan zuzenketa-lan handia egin beharko da euskaraz, hasieran behintzat. Errealista izanda, uste dut, itzulpen automatiko horretara iristeko bidean, zenbait arazo agertuko zai-gula, eta prest egon behar dugu une hori iristen denerako. Nork, noiz, zenbat, nola eta zertarako itzuli behar da itzulpen automatikoa erabilia?

Zertarako itzuli euskarara? Gehienetan, hizkuntzen arteko zubia izaten da itzulpena; alegia, ulertzen ez dugun beste hizkuntza bateko zerbait ulertu ahal izateko bidea. Gaur egun, askotan, testuren bat ulertzeko premia edukiz gero, nahikoa izaten da itzulpena erdi-ipurdikoa izanda ere. Hala gertatzen da ingelesetik, erusieratik edo suedieratik geure hizkuntza batera zerbait itzuli nahi dugunean. Hemen baina, gaztelaniazko testua izaten da ia beti, txukun eta garbi, aldamenean. Orduan, erdaraz ondo eta erraz uler genezakeena, zertarako erdia erdizka ulertu esfortzu bikoitza eginda? Behin, bai; birritan ere bai, agian; baina naturaren legeen aurka doa hori. Beraz, zein da euskarara era horretara itzulitako testuaren zeregina?

Inoiz edo behin alde sinbolikoa ikus daiteke testu elebidun batzuen atzean, “Begira, guk ere maite dugu euskara”. Beste helburuetako bat izan liteke elebitasunak dakartzan betebeharrak errespetatzea. Formalismo hutsa al da, bada, euskaraz eta gaztelaniaz bietara agertzea? Baina, argi dago, gainerako azpi-helburu guztien gainetik, euskaldunon eskubideak egon behar duela. Eskubidea dugu testua euskaraz egon dadin, eta, horrez gainera, eskubidea dugu itzulpena egokia eta zehatza izan dadin. Eta, are gehiago, testuak gaztelaniazkoak bezain onak izan behar dira eta lege-indar bera izan behar dute. Euskaldunak ez baikara (ez genuke izan behar) bigarren mailako hiztunak, edo bigarren mailako herritarrak, azken batean.

Beraz, itzulpen automatikoa egiteko horrelako tresnak interneten guztientzat eskuragarri jartzen direnean, zer gertatuko da? Zein da B plana? Orain arte, enpresa batera jo, itzulpen-lana ordaindu eta itxaron egin behar zen. Laster, interneten sartu, berehala eta doan, itzulpena eskuan. Alde ederra, ezta? Merke, arin eta erraz eskuratzeko modukoa. Baina, merkea, askotan, garesti ateratzen da. Hizkuntzaren egokitasuna? Nork baloratu behar du zer, noiz eta nola itzuli euskarara? Norberaren iritziaren arabera erabili ahal izango dira itzulpen horiek? Zer gertatuko litzateke gure mundua zuzendu gabeko itzulpen kaxkarrez beteko bagenu? Egongo al da ardurarik eta erantzukizunik? Ondorioak, behintzat, bai, izango dira. Euskaraz bizi nahi dugunok aspertu egingo ginatete, agian? Euskara horretara ohitu eta beste euskalki bat sortuko litzateke? Euskal iturriari etengabe ur zikina badario, aldameneko ur garden-freskotik edan beharko al dugu, ba, azkenean? Ur garden egarri zena, uholde arrear itota?

Demagun azkenean lortzen dugula tresna horien bitartez maila egokia duten itzulpenak egitea. Etorkizuneko makina horrek esango du: zer nahi duzu euskaratu? (Aukera ezazu esparrua) Euskal Herria, Europa, Mundua, Unibertsoa... Seguru zaude? Bai. Mundua euskaratzea aukeratu duzu. Zein itzulpen mota nahi duzu? Akats eta guzti (artisans-lanaren itxurakoa) ala akatsik gabea, perfektua? Puntu horretara iritsita, zertarako euskaraz lan egin, teklatxo tentagarri hori hortxe edukita? Zertarako euskaraz ikasi? Zertarako horrenbeste hizkuntza-eskakizun, perfil eta profil, tekla bati sakatuta dena euskaraz egin baliteke di-da batean? Hortik aurrera dena egon liteke euskaraz, merke eta arin itzulita. Eta, demagun, gainera, ondo samar itzulita dagoela. Baina holakoetan ahaztu egiten zaigu sarri egunen batean euskaraz sortzen ere hasi behar genukeela... Aspaldi, behintzat, helburua ez zen ahalik eta gehien itzultzea, euskaraz ahalik eta gehien eta ahalik eta ondoen egitea eta sortzea baizik. Jendeak berak ikasi eta jakin behar du euskaraz lan egiten eta euskaraz funtzionatzen. Bestela, jai dugu. Munduan diren euskarazko megabyte, tramankulu, sistema eta liburu guztiak lagungarri dira, bai, baina euskararen etxea geure neurona horietan dago. Non bizi da euskara? Nork eta zuk galdetu didazu, laz-tantxo? Euskara zeugan bizi da, jakina. Euskara zeu zara. Bestela, bihar-etzi norbaitek agian esan beharko du, erdaraz, noski (gaztelaniaz nahiz ingelesez): “Hoy ha muerto el euskera”. “¿Sí?” “¡Sí, ha caído la red. La vasca, claro!”.

Manu Arrasate
Itzultzailea

Mundua on line

Euskalbar: euskarazko hiztegiak web-nabigatzailean

Euskalbar, euskara, gaztelania eta ingelesaren arteko itzulpenak egiten laguntzen duen Firefoxerako tresna-barra da.

Barra honi esker, euskarazko hiztegieta bilaketak egitea inoiz baino errazagoa da. Euskalbarren 3.0 bertsioak honako hiztegi eta baliabideak kontsultatzeko aukera ematen du:

- Euskalterm
- 3000 Hiztegia
- Elhuyar
- Morris
- Open-tran
- Hiztegi Batua
- Adorez sinonimoak
- UZEI sinonimoak
- ItzuL posta zerrenda
- Harluxet
- Mokoroa
- Intza
- Eurovoc
- Bergarako hiztegia
- ZT Corpusa
- CorpEus
- Opentrad
- XUXENWeb

Euskalbarrek Mozilla fundazioaren Firefox nabigatzailearen gehigarri gisa funtzionatzen du. Beraz, lehenengo Firefox instalatu behar da. Ondoren, Euskalbar Mozillaren hedapenen webgune ofizialetik jaitsi eta instala daiteke.

Euskalbarren garapena guztiz irekia da. Nahi duen orok har dezake parte, bai kodea garatzen, laguntza eguneratzen, azal berriak sortzen edo nahi den beste edozein lanetan.

Azalak, izatez, kontsultaren edukiari itxura emateko erabiltzen diren CSS motako fitxategiak besterik ez dira. Orain arte, aplikazioak berak barnean zekartzan hiru azal erabil zitezkeen soilik. Bertsio berrian kanpotik kargatutako azalak ere erabili ahal izango dira.

2007an Interneten euskaraz egin ziren ekarpen nagusiak sarituak izan ziren lehiaketan, Euskalbarrek bigarren postua eskuratu zuen, internauten botoei esker (lehenengo saria aurreko artikuluan aipatutako Elebila-k lortu zuen).

Euskarazko hiztegiak kontsultatzeko tresna hau helbide honetan dago eskuragarri: <http://euskalbar.eu>

Luis Elizondo
luis@hegoa.info

Eusko Legebiltzarraren Interneten: Zabalik eta Parte Hartu

Eusko Legebiltzarrak bere ateak gizarteari irekitzeko eta herritarren parte-hartzea bultzatzeko, zerbitzu publiko digital bat garatu du azken urteotan. Bi programek osatzen dute zerbitzu hori: *Zabalik* eta *Parte Hartu*. Horren bitartez, “legebiltzarrak zabalik dagoela” eta “herritarrek parte hartzeko aukera dutela” adierazi nahi dute.

Zabalik programari esker, edozein erabiltzailek aukera du ardura zaizkion gaiak edo ekimenak aukeratu, harpidetza egin eta astero gai horren gaineko berriak etxean jasotzeko. Gainera, zerbitzuak aurreikuspen interesgarria eskaintzen du: erabiltzaileak hautatutako gaien artean hurrengo astean eztabaidatuko direnena, alegia. *Zabalik* zerbitzuak, gainera, interesgarriz jotzen dituen osoko bilkuretarako joateko erreserba egitea ahalbidetzen dio erabiltzaileari.

Parte Hartu zerbitzua 2007an jarri zen abian, erabiltzaileek legebiltzar taldeei ekarpenak edo galderak zuzenean egin ahal izateko. Herritarren ekimenak argitaratzen dira eta, halaber, legebiltzarkideek publikoki erantzuten dituzte. Orain arte, herritarren ia bostehun proposamen jaso dira eta %80 inguru erantzun. Egindako proposamenen %20 legegileen erabaki edo kudeaketa jakin batzuk ekarri dituzte.

Informazio gehiago helbide honetan:

www.parlamento.euskadi.net

Ahozko hizkera testu bihurtzeko sistema bidean

Euskal Herriko Unibertsitateko Eskola Politeknikoko eta Informatika Fakultateko ikertzaile talde bat ahozko hizkera ulertzen duen sistema ari da garatzen, Miren Karmele Lopez Ipiña irakaslea buru dutela.

Sistema hori lantzeko, ikertzaileak euskarazko irrati eta telebistetako saioak ari dira erabiltzen. Helburua saioetan esaten denaren laburpen bat jasotzeko gai izango den sistema bat lortzea da. Hau da, sistemak soinuaren eta hitzen arteko erlazioa ulertzea du xede.

Proiektuko arduradunek zehaztu dutenaren arabera, era honetako aplikaziorik gehienek hizkuntza “handiak” hartu dituzte abiapuntutzat, esaterako ingelesa. Kontuan hartzea da ingelesa, gaztelania edo frantsesa bezalako hizkuntzetan halako sistemak ikaragarriko datu pila dituztela. Euskararen kasuan, berriz, datu kopurua txikiagoa da. Hortaz, datu kopuru txikiago hori hobeto eta zehaztasun handiagoz aprobeitzatzeko teknika berriak bilatzen ari dira ikertzaileak. Zehaztasun maila hori lortzeko zenbait ekuzio matematiko ari dira erabiltzen, audio fitxategietatik informazio aproposa emango duten ezaugarri garrantzitsuenak aurkitu nahian.

Halaber, ikertzaile taldeak hizkuntza baterako baino gehiagorako balioko duen sistema bat garatzeko probak egiten dihardu. Izan ere, etorkizuneko erronka euskara, gaztelania eta frantsesa ulertuko dituen sistema garatzea da.

Papera versus haragia

Soroan beharrean diharduela etorri zaio postaria Antiguari. Bi gutun eman dizkio egunonekin batera; ziurtatua bata, arrunta bestea. Erregistro zibilekoa lehena, bankukoa bigarrena.

Antigua, lurrari lotua bizi izan da bere bizitza guztian. Hanak lurrean eta burua zerura begira izan behar zituela ikasi zuen txikitandik. Baserrian eta baserritik egin du bizimodua bere laurogei urteetan, eta han jarraitzen du oraindik handiegi egiten hasi zaizkion metro karratu ezagun horietan. Berak eta beraren neba bakarrak, Pedrok, sortu ziren lurrean ehortziak izan nahi zutela zin egin zioten elkarri eta tamalez, hilabete ez dela eman dio lurra Antiguak bere anaia defuntuari, geratzen zitzaion familia kide bakarrari.

Antigua ez dago ohitua gutun ziurtatuak jasotzera eta urduri zabaldu du gutun-azala. Heriotza ziurtagiria zekarren lehenak, kontu korrontea kitatua zegoela adierazten zuen bigarrenak.

Hasperen batez, lurrez zikindutako eskuekin garbitu ditu begiak. Lau aldiz errepasatu du gutuna, goitik behera eta behetik gora.

Antigua Berroeta Agirrezabal 14.375.894 B NAN zenbakiduna, 2008ko otsailaren 15ean hil dela ziurtatzen dugu agiri honen bidez. Erregistro zibileko zigilua zeukan orriaren erdi-erdian.

“Jainko maitea” egin du hasperen Antiguak. Bere neba Pedro lurrean ehortzi zuen egun berean, bera ere paperean ehortzia dutela ohartzeaz bat.

Ordu bietarako ordu bat falta dela eta, bazkaria eta egin beharreko guztiak bertan behera laga eta arropaz aldatzeko astirik barik abiatu da Antigua udaletxera, bertako atea itxi aurretik. Izenez nahastu direla argitzeko, Pedro dela hildakoa, NAN zenbaki horren jabea. Bere NAN zenbakia Pedroren hurrengo dela. Izen batean edo zenbaki batean nahastu direla. Edo antzerako zerbait.

Udaletxera arnasestuan sartu denean, bi hitzetan laburbildu du buruan zeraman zurrumbilo guztia. “Bizirik naiz” esan dio leihatilaz bestalde ikusi duen lehen administrariari. “Erregistro zibila hirugarren pisuan”, erantzun dio bulegariak ordenagailuaren pantailatik aurpegia mugitu ere egin gabe.

Eta Antiguak, hanka nekatuek uzten dioten azkartasun handienarekin igo ditu aurretik dituen eskailera guztiak. Bera baino gazteagoak zitzu bizian bere ondotik nola pasatzen diren ohartzuz.

Bere txanda iritsi denean “bizirik naiz” esan dio berriro bigarren leihatilako administrariari, heriotza ziurtagiria muturren aurrean paratuz.

Orduan NANA eskatu dio funtzionarioak eta Antigua ohartu da, presarekin ez duela hartu orain dela dozena bat urte tiradera batean utzi zuen bere nortasun agiria. Orain artean faltarik egin ez dion hura. Existitzen zela ahaztua zeukan berbera.

“Hemen nago zure aurrean” esan dio funtzionarioari berriro. “Paper honek ez dauka zentzurik. Hemen nago zure aurrean, bizirik, ikusten nauzu ezta?”. “Pedro da hil dena, nire neba zaharra. Eskela ere jarri nion egunkarian”, gehitu du Antiguak arnasestuka. Eta administrariak baieztatu keinua egin dio. Lasaitzeko, baina NAN barik ezin duela gauza askorik egin, ordenagailuan kontsultatzea ez bada. Eta Erregistro Zibileko ordenagailuko datuen arabera, Antigua Berroeta andrea otsailaren hamabostean lurperatu zutela esan dio. Testamentua egin gabe hil zela agertzen dela gainera ordenagailu zentrallean. Eta *ab intestato* kasuetan, Madrileran bidali behar izaten dituztela dokumentu guztiak, gero legez dagokion familia kideak haren ondasunak eskuratu ahal izateko.

“Baina nik neba baino ez nuen eta! Eta orain bera ere ez. Estatuak eraman behar al ditu nire ondasun guztiak? Ez al duzu ikusten oraindik bizirik nagoela?”

Administrariak lege prozedurak bete behar dituela eta besterik ezin duela egin erantzun dio. Heriotza ziurtagiria bertan behera uzteko, bizitza ziurtagiria beharko duela. Eta hori ziurtatzen duen lekukorik edo NANik gabe berak ezin duela ezer egin.

Eta Antigua Pedro defuntuarekin oroitu da. Bere bizitzaren lekuko fidelenarekin. Lurpean ehortzita eta lurrean bizirik daukan neba bakarrarekin. Nork emango ote du fede, bera Antigua Berroeta Agirrezabal dela, azken urteotan egunero ikusten zuen pertsona ia bakarrak ez bada? Irribarre erdi gaiztoz bera baino luzaroago biziko zela esaten zion neba hark beste inork ez bada?

Eta ordu biak direla gogorazi duen kanpai hotsarekin batera, atetik kanpora abiatu da Antigua, arima mehearekin, hilago baino biziago dagoela nori sinistarazi behar dion pentsatuz.

Leire Bilbao
Idazlea

Aitor Zabalgogezkoa, Mugarik Gabeko Medikak (MSF)

“Laguntza humanitarioa ematen dugu, zaurian benda jarri besterik ez”

“Gizon okupatua gauza ederra da” dio Xabier Leteren aspaldiko bertsoak. Ez da iritzi berekoa Aitor Zabalgogezkoa. Gehiagotan da Bordelen, Genevan edo beste non edo non, Bartzelonan, Mugarik Gabeko Medikak (*Médecins sans frontières*, MSF) erakundearen egoitzan baino. Eta, han denean ere, astirik ez lanerako. Hiru elkarrizketa eginak zituen *Administrazioa Euskaraz* aldizkariaren galderei erantzun zieneko. “Ez daukat ezertarako denborarik, burokrazia lan handia egin behar izaten dugu, politika lan handia ere bai...”. Eta,aldi berean, presazko lanak ditu MSF erakundeak eskuartean, lagundu beharreko milaka jende hainbat eta hainbat herrialdetan.

1994an Txetxenian zinen argazkilari lanetan, kamera utzi eta laguntza humanitarioari ekin zenion garaian. Zerk aldarazi zizun egoerari aurre egiteko modua?

Iruditu zitzaidan nire argazkilari lanak ez zuela nik nahi nuen emaitzarik. Ez, behintzat, Mugarik Gabeko Medikak (MSF) erakundeak egiten zuenarekin alderatuz gero. Lauzpabost urtean argazkilari lana eta MSFkoa, biak uztartu nituen, erakunde honetan buru-belarri sartu nintzen arte. Eta hemen ari naiz harrezkero, lanak itota.

Zuen erakundeak laguntza humanitarioa behar duten hamar krisi egoera larrienen zerrenda egin ohi du urtero.

Krisi egoera larrienak baino, hedabideetan gutxien ageri diren hamar egoera seinalatzen ditugu. AEBetan bazen *Tindall* txostena izenekoak, munduan gutxien zabalduetako albiste baten bilduma egiten zuena, eta guk ideia hori hartu eta gure arlorra aplikatzen dugu, hau da, laguntza humanitarioaren kasura. Gure helburua ezkutuan igaro ohi diren egoerak bistaratzeko da. Zorigaitzez, errazago da hamar egoera horien zerrenda osatzea, haietara laguntza humanitarioa helaraztea baino.

Eta zerrenda osatu eta krisia, bat-batean, beste nonbait gertatzen denean? Aurten bertan, horixe gertatu da Kenyan...

Nahikoa ohikoa dugu hori ere... Horrelakoetan, larrialdiaren arabera jokatzeko dugu. Egoera ebaluatu eta ondorioz jokatu, laguntzaileak bidali, baliabideak... edo gure esku dagoena.

Irakurri dudanez, MSFk hainbat proiektu ditu munduan, krisi egoerak konpontzen laguntzeko.

Proiektu mordoak. Bartzelonatik bertatik berrogei zuzentzen ditugu. Munduan, berriz, berrehun proiektu inguru ditu-

gu abian. Dena dela, “egoerak konpontzen laguntzeko” esan duzu zuk, eta uste horixe du iritzi publikoak, baina oker dago. Hori ez da horrela. Alegia, gure erakundeak ez du ezer konpontzen, ezta konpontzen laguntzen ere. Guk laguntza humanitarioa ematen dugu, zaurian benda jartzen dugu, ez besterik. Egia esan, bendak jartzeko bokazioa dugu.

Nola definitzen du zuen erakundeak “krisi humanitarioa”?

Gizabanako edo gizatalde bat, egoerari aurre egiteko gai ez denean dugu krisia. Batzuetan, hondamendi naturalaren ondorioa da, hedabideetan sarri agertu ohi da horien berri eta laguntza mobilizatu ere egin ohi da. Beste askotan, aldiz, bestelakoa da krisia: txirotasuna da, edo baztertu pila handia... Guk laguntza humanitarioa ematen dugu. Besterik da garapenerako laguntza; beste erakunde batzuk horretan saiatzen dira.

Krisi egoera horien artean ba al dago mailakatzerik? Alegia, denak gaitzak izanagatik ere, ba al dago egoera gaitzagarrik, larriagarrik?

Bai, dudarik gabe. Urtero osatzen dugun hamarrekoko zerrenda horretan oso egoera diferenteak ditugu. Somalia ez da Txetxenia, baina, hala eta guztiz ere, ez bata ez bestea ez dira hedabideetako lehenengo orrietako albiste, nahiz eta bertako biztanleriak gorriak eta beltzak ikusten dituen. Krisiak kontu handiz mailakatu behar dira, baina, nire ustez, haurren elikadura txarra, malnutrizio akutua, da okerrera. Urtean bost milioi haur jotzen ditu goseak edota elikadura eskasak; izan ere, ez dute malnutrizio hori galaraziko lukeen jaki prestatuak eta heriotzara bidean dira. Batzuek galdetuko dute nola litekeen, XXI. mendean, gosearen arazoak, malnutrizioa eta, konpondu gabe irautea. Horiei esan behar diet ekonomia kontua dela. Guk, azken finean, ez diegu sobera duguna besterik ematen, ez behar dutena, gure hondarrak baizik. Horrela jokatzen dugu, eta ez da nahikoa.

Egia al da afrikar eliteak, eta Afrika-Asietako gobernu ustelek ere ez dutela laguntzen, oztopo direla, arazoa konpondu nahi duenarentzat...

Zalantzarik ez horretan. Afrikar eliteek ahaztu egin dute beren jendea, zeharo ahaztu, gainera. Nik esan ohi dut beste belau-naldi bat beharko dugula egoera irauli ahal izateko. Eliteek beren fabore erabiltzen dute populazioa, beren interes ekonomikoen alde egiten dute nabarmen, elkartasuna, laguntza humanitarioa eta garapenerako laguntza bazter utzirik.

Nazioarteko zuzenbidea “paper erre” dela esan izan duzu inoiz. Hori horrela izanik, non duzue heldulekua?

Bada, helduleku gutxi, eta eskasak. Askotan, ez daukagu laguntza ematerik, ez dugu lan hori egiterik, batean kontrola eta bestean eraso egiten digutelako, berdin.

2004an, Afganistanen, bost lankide hil zizkizuten.

Bai, eta orain dela gutxi, berriz, beste hiru hil dizkigute. Amorrua, negarra... eta, batez ere, krimenok zigorrik gabe geratuko direlako uste osoa. Zigorgabetasuna, alegia. Gerra krimenak dira, gizateriaren kontrakoak, eta ez dute zigorrik jasoko.

Horixe izango da, inondik ere, “lepoan hartu eta segi aurrera” egitea.

Lan honek zeharo aldarazten dizu bizitza, eta bizitza berari buruzko ikuspegia. Alde batetik, gogobetetzen zaitu, saritzen zaitu, lana ikusi egiten da, etekinik handiena ateratzen diozu bizitzari... Bestetik, tragediaren erdian zaude, 24 orduak irekita, munduan duzun presentzia ziurtatu beharra daukazu... Nazioarteko zuzenbidea dela eta, gu latzak ikusten ari gara, baina zer esanik ez, lekuan lekuko gizarte zibila... Giza eskubidei dagokionez, ordea, egoera erabat aldrebestu da, Irailak 11-ko atentatuen ondotik. Guri, gero eta tarte txikiagoa gertzen zaigu laguntza emateko.

Europarroi dagokigunez, ba al dago helburu politikodun laguntza humanitariorik?

Ez dut uste posible denik. Kontraesana iruditzen zait, laguntza humanitarioa eta helburu politikoa bateraezinak iruditzen zaizkit. Ea, helburu politikodun laguntza zilegi da, baina, orduan, ez da laguntza humanitarioa. Beste izen bat asmatu beharko genuke horretarako.

Zer egin genezake guk, ongizatean garenok, errenta, osasuna, hezkuntza... ziurtaturik dugunok?

Lehenengo egitekoa, informatzea da. Hurrean egoteak maitasuna dakarrela diote. Bada, hortik jo behar dela uste dut nik. Intereza agertu, informazioa jaso, eta bereizten jakin. Hau da, edozein albiste gabe, jende eta erakunderik konprometituenak ematen duena azpimarratu. Horretan pedagogia lan handia egin behar dela iruditzen zait. Baita laguntzen saiatzen garen erakundeok ere, esan nahi dut. Zaila ere bada. Oso gai erabilerrazak dira, eta kasu eman behar da jendearen sentiberatasuna ez manipulatzeko, dramatismo errazak arrisku horixe dakar, manipulatzeko bidea. Kontuz ibili behar da horretan.

Aurrezki kutxek eta bankuek, berriz, kontuak ireki eta ireki jarduten dute hondamendiak gertatzen direnean, laguntza humanitario eske...

Bankuak... Fidatzeko moduan jokatzen badute, aurrera, ondo iruditzen zait. Azken finean, laguntza bideratzeko asmotan ari dira dirua biltzen eta, laguntza eskaini nahiko luketen erakunde askok ez dute diru funtsik, guri horrelakorik gertatzen ez bazai-gu ere. Bankuetara jotzea ez zait gaizki iruditzen. Okerrena, bankuren batek edo bestek egin izan duena, hots, bildutako diruaren transferentzia ordainaraztea.

Azpikoz gora dabil mundua. Zuek egiten duzuen lanean, etsipena ez da aparte ibiliko, ala?

Ez dabil aparte, ez. Horregatik, lehenengo-lehenengo, etsipena gainditzea da. Lana ondo antolatu behar dugu, laguntza egoki bideratu, elikagaiak artez banatu... Besteri laguntzea da kontua, ondo egin behar da lan hori, etsipena gaindituta.

“Mundu hau ez da zuzena” dio lema ez oraingoak. Nola lan egin genezake aldatzeko?

Norberaren esku dago. Behintzat, jendeak hori esan ahal izan dezala! Zeren munduan, jende askok ez baitu hori esaterik ere, pentsatzerik ere, bestelako beharizanak ditu aurretik...

Kapuscinski ezagutu zenuen Sudanen. Leloa utzi omen zion MSF erakundeari: “Bizitzaren zentzua mugak zeharkatzea da”. Kapuscinski-ri irakurri nioenez, azkenean, berriemailea bera ere gatazkaren biktima bihurtu ohi da.

Kapuscinski, bai. Gerta liteke, ez luke gertatu beharko, baina gerta liteke. Dena den, ez da erraza, askotan, atzeritar laguntzailea horixe da eta, atzeritarra. Gizataldeari laguntzen ari bazaio ere, erbestekoa da. Berriemailea, gatazkaren biktima...?

Galdera bat dabilkit, Aitor: alegia, mendebaldarrok gainerako munduetan “elefanteak beirategian” bezala ez ote garen sartzen... Zuk zeuk kontatua da pasadizoa: 1996an, Tanzania, 45.000 kongoar inguruan eta baloiak banatu omen zenituzten. Bihamamunean, ikustekoa omen zen, baloiak arboletan, eta umeak ere adarretan gora, baloi bila...

Bai, halaxe izan zen. Errefuxiatu kanpamendua zen. Horrelakoetan, erakunde bat jatekoaz arduratzen da, beste bat, uraz... Guk, orduko hartan, aisialdi ekintzak antolatu genituen. Logistikan gurekin ari zen bati zer bururatuko eta horixe, hiru furgoneta bete baloi banatzea milaka haurren artean, oihanaren erdian, hura baso sarria baino areago zen eta. Eta han, baloiak batean eta ehunka haur baloi bakoitzaren atzean, korrika! Hurrengo eguneko estampa ere, haurrak baloi bila, baina arbola adarretan gora! Zure galderari erantzunez, “elefanteak beirategian” bezala sartzeko ote garen, bada, neurri batean bai, baina kasu horretan egiten dugun bekatua txikia da, ematen dugun laguntza handiaren eta salbatzen diren bizien aldean. Okerragoa da garapenerako laguntzari dagokionez. Hor egiten den bekatua handia da, mortala.

Miel A. Elustondo
Kazetaria

Istripu tasa zerora jaits liteke?

Gidatzea eguneroko ekintza da eta egunero euskaldun asko ibilgailua hartu eta lanera, haurrak eskolara eramatera, erosketak egitera... abiatzen gara. Baina ezin ahaztu gidatzea berez ekintza arriskutsua dela, eta batzuetan istripuek egunerokotasunak ematen duen segurtasun hori bortizki zartatzen dute. Istripuak trafikoaren albo ondorio saihestezintzat hartu baino gehiago, Suedia bezalako Europako herrialde batzuek istripu tasa zerora jaisteko apustua egin dute. Heriotzen eta zaurituen kopurua gutxitzeko, gidarien jarrera arduratsua, oinezkoak kontzientziaraztea, errepideak diseinatzaren dituztenen ekarpenak, zaintza eta kontrola... denak dira beharrezko. Gaiari buruzko hainbat adituri galdegin diegu.

Puntukako gidabaimena indarrean sartu zenetik, urte eta erdi igaro da. Adituen esanetan, epe honetan istripuen kopuruak behera egin du, baina goiz da oraindik neurri berri honen eraginez edo aurretik ematen ari ziren joera aldaketan ondorioz izan ote den jakiteko. Errepideak ehunka hildako uzten ditu urtero Euskal Autonomia Erkidegoan. Istripuen ondorioz, 2005. urtean 144 pertsona hil ziren EAEn. Kopuru handia da, baina 2001.ean, adibidez, 210 izan ziren hildakoak. Hilkortasun maila %31 gutxitzea lortu da, beraz.

Adierazle horrek Erresuma Batua, Holanda eta Suedia bezalako erreferente europarretara gerturaten gaitu, Alemaniaren parera eta Espainia eta Frantzia baino hobeto gaudela erakusten du. Zifra oso ona da, Eusko Jaurlaritzako Herri-zaingo Sailak 2003-2006 Plan Estrategikoan aurreikusitako neurriak baino hobea, baina ez da nahikoa. Gutxitze horrek berak frogatzen du neurri egokien bidez istripu asko eta asko ekidin daitezkeela. Errepidean galtzen den bizitza bakoitza galera handia da.

Zenbateko horiek gidarien jokaerak aldatu direla erakusten dute. Adibidez, kaskoa eta segurtasun uhala erabiltzeko ohitura hartu dugu, batez besteko abiadura jaitsi da eta alkoholemia kontroletan positiboen kopurua ere murriztu da. Oinezkoak ere bide segurtasunaren garrantziaz konturatzen hasiak dira; izan ere, hiriguneetan izaten diren hildako asko eta asko oinezkoak dira.

Ibilgailuek harrapatutako adineko gehiago

Trafiko istripuen ondorioz hil direnen artean gazteak dira talde nagusia, eta adinean gora joan ahala milioi bat biztanleko hilkortasun tasak gutxitzen dira. Hala ere, Eusko Jaurlaritzak 2007-2010 Plan Estrategikoaren azalpenetan azpimarratzen duenez, 18-34 urte bitarteko gazteen taldean hilkortasuna nabarmen jaitsi da; esaterako, 2001. urtekoarekin alderatuz gero, 2005ean %50 egin du behera.

Emaitza ona izan da 34 urtetik gorakoen taldean ere, %37 egin baitu behera. Hala ere, gero eta gehiago dira ibilgailuek harrapatzen dituzten 55 urtetik gorakoak. Oinezkoen harrapaketa asko hirietan izaten dira, eta biktimak pertsona nagusiak dira gehienbat. 2003-2006 Plan Estrategikoak hiriarteko bideetan istripuak gutxitzea lortu du, baina ez hiriko bideetan. Hortxe dago erronka.

2007-2010 Plan Estrategikoa

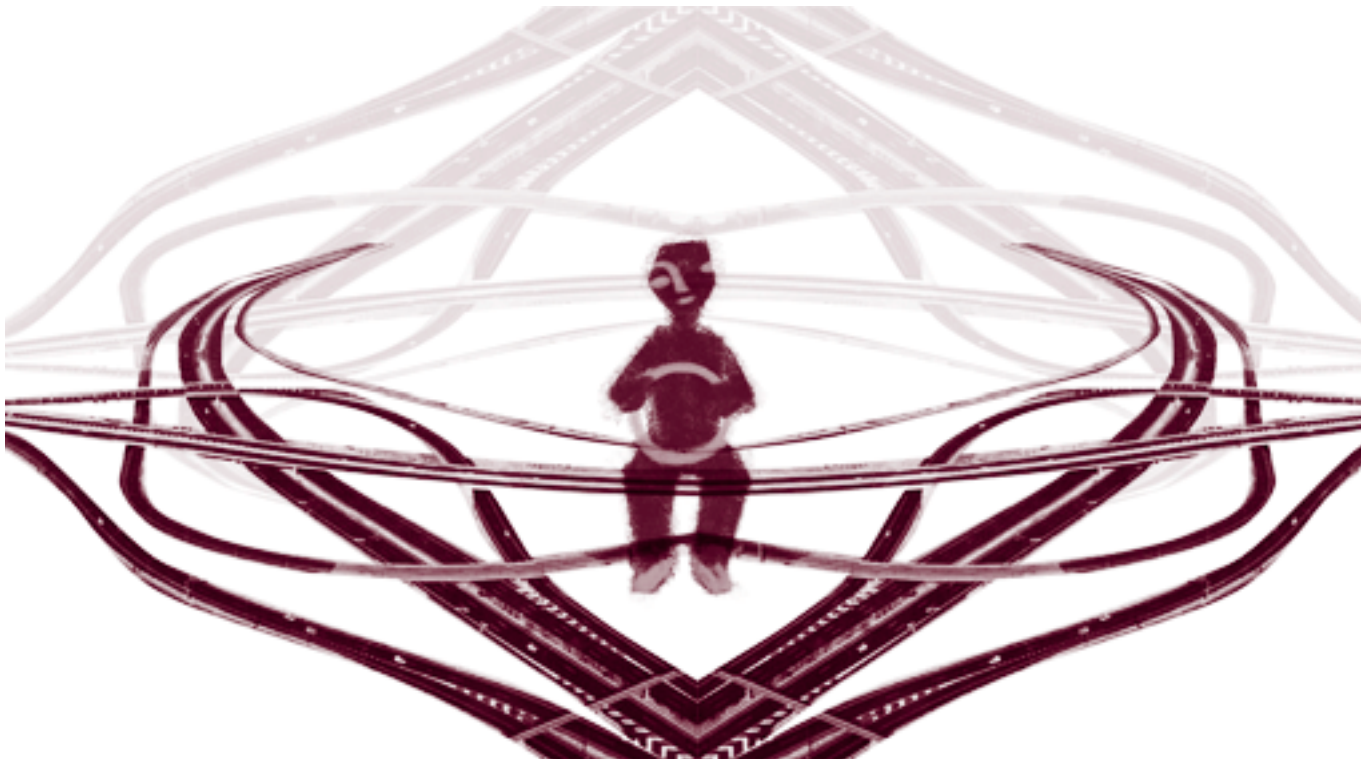
Trafiko istripuak eragiten dituzten arrazoi ohikoenak distrakzioa eta abiadura desegokia izaten dira. 2007-2010 Plan Estrategikoak honako lanildoak aurreikusten ditu, besteak beste:

- ▶ Bide Hezkuntza eskoletako ikasketa programan integraztea eta enpresetan ere arlo honetan trebakuntza eskaintzea.
- ▶ Zaintza eta kontrol planak egiten jarraitzea. Orain artean plan hauek emaitza onak eman dituztela uste dute trafiko arduradunek, eta, ondorioz, abiadura murrizteko, telefono mugikorren erabilera debekatzeko, alkoholaren kontsumoa desagerrarazteko eta kasko zein segurtasun uhala erabilera bultzatzeko neurriak ezartzen jarraituko dute.
- ▶ Errepideen arloan, zeharbideak egoki kudeatzea eta udalerrien arteko esperientziak trukatzeko bultzatuko du. Trafiko ingeniariak eta istripuen arrazoiak ikertzea ere arlo garrantzitsuak izango dira.

Bide Hezkuntza, etorkizuneko gidariak trebatzeko

Errepideen erabilpen arduratsua bultzatzeko, behar-beharrezkoa da jakitea autoak arma hilgarriak izan daitezkeela eta errepideetan gidariek eta oinezkoek elkar errespetatu behar dutela. Helburu hori lortu nahian, Eusko Jaurlaritzak Bide Hezkuntza izeneko programa jarri du abian. Hainbat eta hainbat dira horretan parte hartzen duten adituak: gidariak, oinezkoak, trafiko arduradunak, Ertzaintza, errepideak diseinatzaren dituzten ingeniari eta adituak... Denen artean gai honi buruzko hausnarketa egiten ari dira, eta horren emaitza izango da eskoletako curriculumean Bide Hezkuntzako irakasgaiak sartzea.

Andoni Arriolak, Eusko Jaurlaritzako Trafiko zuzendariak, adierazi duenez, Bide Hezkuntzarekin ondokoa lortu nahi dute: “bidearen erabiltzaile guztien jokabideak aldatzea: gidarienak, oinezkoenak, txirrindularienak, moto gidarienak... arriskuez konturatu, bidea partekatzeko gai izan eta inguruan dutenaren sentsazioak barneratzeko kapaz izan daitezten. Laburbilduz, herritarrak balioetan hezi nahi ditugu”.

Mikel Murga **Trafikoan aditua eta aholkularia**

Zein neurritan du eragina bideen diseinuak istripuetan?

Istripuen %90en arrazoia giza akatsa dela dioen baieztapena ezaguna da. Horrek ez du esan nahi diseinu jakin batzuk istripu jakin baten eragileak ez direnik. Adibide ezaguna da tarte batean paraleloak diren bideetan gauzez okerreko norabidea hartzea, argiek eragindako itsualdia ekiditeko elementu bertikalik ez dagoenean. Geure buruari egin behar diogun galdera hau da: istripu hori ekiditeko, nola diseinatu beharko genituzke bidea eta haren elementuak? AEBetako estatu errepide sail batek aspaldi asmatu zuen denok hartu beharko genukeen leloa: *bar-katzen duten bideak*.

Nola antola daitezke EAEko errepideak ahalik eta istripu gutxien gerta daitezzen?

Suedian errepide sarearen arduradunek “zero istripu-tasa” jarri zuten helburu bezala. Helburu handia da eta politikoki oso ausarta. Hildako eta zauritu bakoitza publikoki oso garrantzi-

tsuak direla baieztatzearen parekoa da. Arduradun publikoek konpromiso hori beren gain hartzea eskatzen du. Esate baterako, Frantziako aurreko lehendakariak, Jacques Chiracek, ordura arte saihestezintzat hartzen zuten “odoluste” horri aurre egin ziezaioketela erakutsi zuen bere agintaldiaren azken hilabeteetan; horretarako, trafiko polizia mobilizatu eta zirkulazio zaintza areagotu zuten. Erantzukizun maila bera eskatu behar zaie errepideetako erabiltzaileei eta, estatuko araudi berriaren ildotik, istripu kasuetan erantzukizun zibil handiagoa ezarri.

Istripu asko, bereziki oinezkoen harrapaketak, hirietan gertatzen dira. Nola hobetu daiteke gure hirietako bide segurtasuna?

Ez da oso orekatua 5 km/h-ra doan 70 kiloko pertsona baten eta 50 km/h-ra doan 1.500 kiloko ibilgailuaren arteko talka. Horregatik, hiriko abiadura muga 50 km/h-tik 30 km/h-ra mugatzea eskatzen da, gorputz kalteak lesio arinetara mugatzeko. Horrela 30km/h-ko abiaduran baino azkarrago gertatzen diren istripuetako behin betiko lesioak, bai eta heriotzak ere, ekidin daitezke. Zorionez, asko dira oinezkoentzako zebra bideak altuera txiki batekin jartzeko erabakia hartu duten herri eta hiriak. Altuera horrek ibilgailuak automatikoki abiadura murriztera behartzen ditu. Gidari-oinezkoen erlazioan kultura aldaketa dakarten esperientziak dira, gidariak sarri oinezkoari bidea uztea erabakitzen duelako.

Trafikoa lasaitze aldera, horrelako neurriak aplikatzen jarraitu beharra dago, gerta litezkeen istripuen ondorioak murrizteko. Motordun ibilgailu bat gidatzea arma hilgarria izan daitekeela onartzeko garaia heldu da. Ibilgailua hilgarria izan daiteke norberarentzat, bai eta bidean gurutzatzen direnentzat ere; horregatik, ardura handiaz erabili behar ditugu denok.

Andoni Arriola Trafiko zuzendaria

Puntukako gidabaimenak urte eta erdi darama indarrean. Zein eragin izan du Euskal Herriko istripu tasan?

Dirudienez, zerikusia izan du hilkortasuna gutxitzearekin, baina azterketa tekniko sakona egin beharko da denbora nahiko igarotzen denean eta joerak ikusteko adina datu ditugunean. Goiz da joera markaturen batek denboran irauten duen ala ez esateko.

Zenbat istripu izaten dira hilean EAEn? Zenbat hildako? Errua zein neurritan izaten da gidariarena edo beste eragile batzuen?

Hilabetea ez da epealdi adierazgarria. 2006an, guztira, 11.478 istripu izan ziren, eta horietatik 3.413k biktimak eragin eta 92 lagun hil ziren. 2007an ezbeharrak 11.530 izan ziren, horietatik 3.383etan zaurituak izan ziren, eta hildakoak 80, hau da, 12 gutxiago. Joera hildakoen kopurua murriztuz joatea da. Europan ondoen kokaturiko herrialdeen zifratik gertu gabiltza. Istripuen arrazoiei dagokienez, normalean faktore bat baino gehiago izaten dira jokoan: oharkabetasuna, abiadura, alkohola...

Astebururo gidari ugari atxilotzen dituzte alkohol maila altuagatik eta ez dira gutxi gehiegizko abiaduran gidatzeagatik isuna jasotzen dutenak. Zein neurri hartu ditu Jaurilaritzak arazo horiei irtenbidea emateko?

Kontrolera bideraturiko neurriak eta kontzientziazioa sustatzeko neurriak daude. Osagarriak dira bi aldeak. 2001az geroztik egiten den froga bakoitzeko alkoholemia positiboak %9,02tik %6,03ra jaitsi dira; hortaz, plan estrategikoan aurreikusitako helburuak nabarmen hobetu dira.

Abiadurari dagokionez, autopistetako radarretan jasotzen ditugun datuen analisiaren arabera, ibilgailuen abiadura ertaina gero eta homogeneousagoa da; era berean, baimenduriko abiaduran baino azkarrago dabilzan ibilgailuen kopuruak behera egin du azken urteotan. Adibide bat jartzeagatik, Andoainen portzentaia hori 51,1ekoa zen 2006ko uztailan eta urtebete beranduago, 2007ko uztailan, 27,2koa.

Zein neurri hartu ditu Jaurilaritzak errepedeen egoera konpontzeko edo gune jakin batzuetan izaten diren istripuen kopurua gutxitzeko?

Errepedetan arazoak aurkitzen ditugunean, horiek konpontzeko eskumena duten foru aldundiei jakinarazten zaie. Istripu asko gertatzen diren bideguneetan horren arrazoiak ikertu eta neurri zuzentzaileak ezartzen dira eta, dagokionean, radar finko nahiz mugikorrek edota ertzainekin kontrolatu egiten da bidearen zati hori. Hala ere, elur edo txingorrek gidatzen dugunean (edo egoera txarrean dagoen galtzada batean), gidatzeko era bidearen egoeraren arabera egokitu behar dugu. Zentzugabeberria da zoru higatuko errepedean eta zoru berriko errepedean berdin gidatzea. Errepedearen egoerari egokitu behar gatzazkio beti.

Patricio Arriandiaga Escuela Vasca de Conducción

Zer dira segurtasunez gidatzeko ikastaroak? Zer dela-eta ikusi duzue horrelako ikastaroen beharra?

Eskolaren helburua hau da: gidariari ikustaraztea gidatzeak erantzukizuna dakarrela eta geure ibilgailua ondo ezagutu eta hobeto erabili behar dugula. Horren bidez zera esan nahi dut: era arduratsuan gidatzen badugu, segurtasun aktiborako sistemek nola funtzionatzen duten ikasten badugu eta gure erantzuna ustekabeei aurre egiteko trebatzen badugu, gure errepedetako hilkortasun tasa tragikoak nabarmen gutxituko direla, zalantzarik gabe.

Ibilgailuaren kontrola zein kasu praktikotan izan daiteke hil ala bizikoa?

Ikastaro hauetan ordubeteko klase teorikoa ematen dugu eta bertan ibilgailu batek izan ditzakeen erreakzioak aztertzen ditugu, erantzunik egokiena zein izan litekeen erakusteko. Gidariak errepedearen arriskuen jakitun egotea ere lortu nahi dugu. Saio praktikotan, ikasleei bihurtuguneetan larrialdiko galgatzeak egiten

erakusten diegu, zoru bustiarekin balaztatzen, oztopoak saihesten... Errepidean aurki ditzakegun egoerak dira eta nola aurre egin jakiteak bizia salba diezaguke. Derrapaje kontrola ere lan-tzen dugu, bidetik irteteko arrazoi nagusia da eta. Ariketa horien bidez lortu nahi dugun helburua ikasleek ezustekoen aurrean segurtasunez erantzutea da.

Autoak gero eta azkarragoak eta indartsuagoak dira; gidariak prest al daude horrelako makinak gidatzeko?

Gidariak oinarriko trebakuntza jasotzen dute autoeskoletan eta esperientzia, bere horretan, ez da nahikoa. Ikastaroetan argi ikusten dugu ezustekoen aurrean gidariak ez dutela segurtasunez erantzuten. Bide segurtasuna, hezkuntza, erantzukizun eta trebakuntza kontua da, gaur egun gure gizartean huts egiten duten hiru oinarri, alegia. Ez da logikoa ibilgailu hain indartsuak egitea gero abiadura horietan ezin bada ibili, kontraesana da; egia da kotxeak gero eta seguruagoak direla, baina ez diot zentzurik topatzen 200 km/h erraz gainditzen duten autoak fabrikatzeari.

Zein ikasle mota dituzue? Esperientzia txarrekin markatutako gidariak, segurtasun falta duten gidari berriak, korrika ibiltzeko trikimailuak ikasi nahi dituztenak...

Orokorrean izena ematen duten gehienak gizonezkoak dira, %80 bat edo. Ikasleak 20 eta 50 urte bitartekoak izaten dira, eta hobeto gidatzeko helburua izaten dute. Noizbehinka "tronpoak" egiteko asmoarekin datorren makarroiaren bat sartzen zaigu, baina gure giroa eta jokabidea ikustean berehala moldatzen da. Ikasleak segituan konturatzen dira ez dutela ibilgailua uste zuten beste kontrolatzen eta horrek pentsarazten die: "bota berri dudana konoa izan ordez zuhaitza balitz"...

Ikastaroetan izena emateko: www.evcpilot.com/

Juan Mari Lersundi Stop Accidentes elkartearen Bizkaiko lehendakaria

Askotan istripu kopuruaren berri izaten dugu albiste-gietan. Gero ahaztu egiten zaigu arazoaren giza dimentsioa. Nola laguntzen die elkarteak trafikoko istripuen biktimei eta haien familiei?

Hiru laguntza mota eskaintzen ditugu: psikologikoa, juridikoa eta istripuen ikerketakoa. Horrez gain, beste sentsibilizazio ekintza batzuk egiten ditugu, esku-hartze psikosozialerako ikasta-

roak, prebentzioa, eta abar. Hori guztia www.stopaccidentes.org webgunean azaltzen da.

Euskal Herrian zeintzuk dira istripuen arrazoi nagusiak?

Gehien azaltzen direnak, gehiegizko abiadura, alkohola, distrakzioak eta abar. Baina nik, gidatzea arrisku ekintza dela azpimarratuko nuke, nahiz eta gure egunerokotasunean ohiko ekintza izan.

Puntuakoa gidabaimenak aldaketarik ekarri al du, zuen iritziz?

Bai, jendearen jarrera aldatu da. Lehen ondorio bakarrak dirua eta baimena kentzea ziren; orain, horrez gain, puntuak daude eta jendeak bi aldiz pentsatzen du, legea hautsi baino lehen.

Istripuen biktimek eta haien familiek auziak eta trabak jasan behar dituzte sarri. Biktimek nahiko babes jasotzen dutela uste duzue? Gizarteak arazo honen kontzientziarik baduela uste duzue?

Istripua izanez gero, jendeak ez daki askotan nola jokatu; bere aseguru etxera jo eta bertako adituen aholkuak onartzen ditu askotan. Gertatzen da, gauzak beste modu batera eginez gero, ondorioak (ekonomikoak, zigor demanda edo demanda zibila, etab.) bestelakoak izan daitezkeela. Kasurik kasu ikertu beharko da. Bestalde, kalte-ordain ekonomikoak ez dira nahikoak istripuaren kalteen aldean, beste babes batzuk beharko lirateke: psikologikoa, gizarteakoa... Bukatzeko, orain arte gure gizartean ez da inolako kezkarik egon gai honen inguruan, baina azken urte hauetan beste ikuspuntu bat ari da sortzen, eta gero eta jende gehiagok, guk "errepide indarkeria" deritzogun hori, errepideetatik desagertzea nahi du.

Begoña Minaur
Kazetaria

Gramatikako zalantza batzuk

Zortzi urte dira IVAPek *Duda-muda* kontsulta-zerbitzua¹ abian jarri zuela, eta, harrezkero, hamaikatxo galdera jaso ditugu. Hona hemen, azken aldi honetan zerbitzu honetara iritsi diren galdera horietariko batzuk:

■ **Honako duda hau sortu zaigu: “Sagardoaren eta txakolinaren inguruko interesa eta ardura gora zihuan” edo “Sagardoaren eta txakolinaren inguruko interesa eta ardura gora zihozen”? Zein da egokiagoa? Aditza plurala ala singularrean?**

Bi esaldi horiek zuzenak dira. Hori bai, ñabardurak bestelakoak dira. Singularrean jarrita, interesa eta ardura sinonimotzat hartzen dira, multzotzat; pluralean, berriz, sintagma desberdintzat jotzen dira.

Euskaltzaindiak EGLU-IV gramatika-liburuan azalpen garbia ematen du auzi honen inguruan. Bertan esaten duenez, kideko sintagmaak juntatuz gero, horiek ez dute batuketarik, gehiketarik adierazten, sinonimoak direlako edo oso antzeko esanahia dutelako. Oso adibide adierazgarriak ematen ditu, gainera:

- “Hemen erabili den arreta eta zehaztasuna (K. Mitxelena, *Idazlan hautatuak*, 349)”
- “Lotsa ta beldurrak zer asmatzen ez du (J.A. Mogel, *Konfesioe eta komunioko erakasketak*, 136)”

Adibide horietan sinonimoak edo oso hurbileko esanahia duten sintagmaak juntatzen direnez, ez dago egiazko emendiorik. Horregatik, erreferente bakarra dutela pentsa liteke. Gauza bera gertatzen da beste kasu batzuetan, esate baterako, esaldi hau singularrean jar liteke inolako arazorik gabe:

- Pena eta nahigabea sentitu zuen
- Mirenen kezka eta ardura gero eta handiagoa zen

Izan ere, *pena* eta *nahigabea* sinonimotzat har daitezke, bai eta *kezka* zein *ardura* ere.

Halaber, Euskaltzaindiak gramatika-liburu berean adierazten du izen-sintagma juntatuak abstraktuak badira, orduan ere ez dela nahitaez plurala erabili behar. Dena dela, bi bideak zilegi direla aipatzen du, ondoko adibide honetan ikusten denez:

- “(238) Hori egiteko kemena eta adorea behar {da/dira}”

Horrenbestez, gorago azaldutako esaldian *interes* eta *ardura* hitzak sinonimotzat har daitezkeenez gero, bidezkoa da esal-

di horren aditzaren komunztadura singularrean ematea. Hala ere, ñabardurak ñabardura, pluralean jarrita ere zuzena izango litzateke.

■ **Nola esan behar genuke? “Ehun metroRA dago” ala “Ehun metroTARA dago”?**

Euskaltzaindiak galdera berari erantzun zion *Jagonet* zerbitzuan². Gure akademiak kontsulta-zerbitzu horretan adierazten duenez, erabilera horri buruz oraindik ere ez dute araurik eman; *-ko* atzizkiarena da erabaki den bakarra zenbatzaile-dun sintagmetan (*hiru kilometroko bidea*, *bi urteko haurra*, eta abar).

Hori esanagatik ere, Euskaltzaindiak gehitzen du Hegoaldeko literatura-tradizioko erabileran *-ta-* gabeak izan duela ia erabateko nagusitasuna (*ehun metrora*). Iparraldeko hizkeretan, berriz, mugagabea Hegoaldean baino gehixeago erabiltzen dela dirudi leku-denborazko kasu-marka duten zenbatzaile-dun sintagmetan. Horregatik eta azken urteotan hedatua izan den erabilera *-ta-* duenez, ez zaie iruditzen baztertzeko egitura denik.

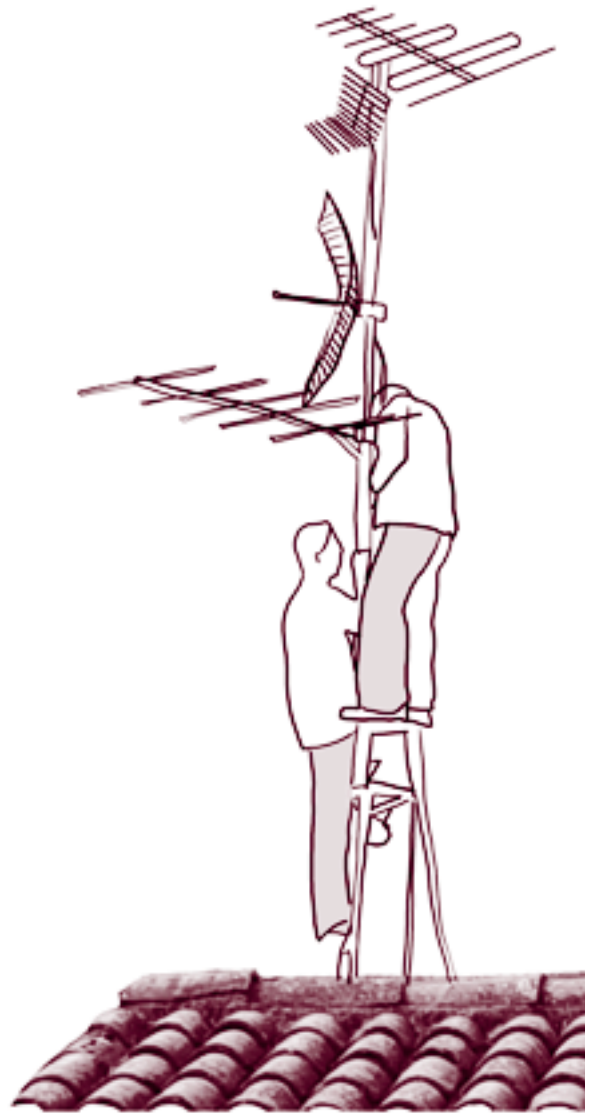
Era berean, literatura-tradizioko lekukotasunen maiztasunari erreparatuta, *Orotariko Euskal Hiztegian* bataren eta bestearen artean dagoen aldea aztertu dute; honatx *Jagonet* zerbitzuan azaldutako emaitzak:

- “10 metrotara: 2 adibide / 10 metrora: 21 adibide”
- “10 kilometrotara: adibiderik ez / 10 kilometrora: 6 adibide”
- “10 zentimetrotara: adibiderik ez / 10 zentimetrora: 12 adibide”

Beraz, goiko bi egiturak, Hegoaldean nagusi den *-ta-* gabea eta Iparraldean eta azken urteetako euskararen erabili izan den *-ta-*duna, biak, ontzat ematen ditu Gramatika batzordeak. Hala ere, maiztasun eta tradizioari men eginez, *-ta-* gabeak arruntagoak dira.

¹ <http://www.ivap.euskadi.net/r61-2362/eu/>

² <http://www.euskaltzaindia.com/jagonet/>

■ Zein da zuzenagoa? “Hori aztertu besterik ez dago” ala “Hori aztertzea besterik ez dago”?

Biak dira zuzenak. Hala ere, Patxi Goenaga Euskaltzaindiaren Gramatika batzordeko kideak *Jagonet* zerbitzuan gogoratzen digunez, lehenengo egitura (partizipioduna) bigarrena baino ugariagoa da *Orotariko Euskal Hiztegiko* autoreetan.

Hori horrela izanik ere, beraren ustetan, *-t(z)ea* formakoen erabilera ezin da gaitzetsi eta, gainera, horren alde eman daitekeen beste arrazoi bat ere bada: “garaiz etortzea dauka” esaten bada, “garaiz etortzea besterik ez dauka” esan daiteke.

■ Nola adierazi behar da hurrengo esaldia? “Ez dago antenarekiko konexiorik” egokia al da? Edo hobe da “ez dago antenarekin konektatua” jartzea?

Gramatikaltasun hutsari erreparatuta, bi esaldiak zuzenak direla esan beharra dago. Beste auzi bat da esaldiaren egokitasunaren inguruan daukagun iritzia. Egia esan, administrazioan-eta gatzelaniaz joera handia dago estilo nominala erabiltzeko: aditza izen bihurtu eta haren inguruan adjektiboak, izenlagunak... baliatu. Azken batean, estilo nominala aditza (*conectado*) izen (*conexión*) bihurtzean datza.

Zuk esandako esaldian ez da hori hain nabarmen sumatzen, baina ondoko adibideetan hobeto ikus daiteke:

- Irakasleen prestakuntzarako ikastaroa
- Irakasleak prestatzeko ikastaroa

Bi esaldiak zuzenak dira, baina lehendabizikoan idazleak izen-estiloa erabili du eta bigarrean aditz-estiloa. Eta estiloaren alderdi garrantzitsu batek lotura estua du izenak edo aditzak

erabiltzeko joerarekin. Gauzak horrela, aditz-estiloa egokiagoa da zabalkunde orokorreko testuei begira: dinamikoagoa eta adierazkorragoa da; laburrago idazteko modua ematen du; zehatzagoa da, ez izen-estiloa bezain abstraktua; eta agentea edo egilelea esplizitatzen da.

Hori guztiori dela eta, gure ustetan, aurreneko esaldia gramatikala izan arren, “ez dago antenarekin konektatuta” esaldia egokiagoa da, komunikazioari men eginez gero.

Hauek izan dira, bada, *Duda-muda* kontsulta-zerbitzutik ateratako galde-erantzunetarikoz batzuk; laurak ere –edo antz-antzekoei– behin baino gehiagotan erantzun behar izan diegu eta interesgarri begitandu zaigu zalantzaz gaineko artikulua argitaratu ematea, ohiko duda horiek uxatze aldera. Jakingarri izan zaizkizuelakoan, hurrengora arte.

Administrazio Hizkeraren Atala
Begoña Aierdi, Xabier Amatria, Irene Fernández,
Joseba Terreros, Amaia Ugartemendia

LifeLong Learning prestakuntzari erreparatzeko garaia

LifeLong Learning (LLL) deritzona ondoko kontzeptuan oinarritzen da: “ikasteko inoiz ez da berandu edo goiz”. *LifeLong Learning*-ek edo Bizitzan zeharko Irakaskuntzak herritarraren jokamoldearekin du erlazioa. Beren burua etengabe formatzeko gauza diren herritarrak lortzea da kontua. Europar Batasunak 2006ko urrian *It's never too late to learn* izeneko agiria argitaratu zuen. Dokumentuak klariki zioen *LifeLong Learning*-ek Lisboa 2010 prozesuko mamia izan behar zuela, era horretan Europar Batasuna irakaskuntza esparru berri bilakatzeko. LLL prozesuak gauzatzeko, Internet ezinbesteko erreferentzia da egun, Sare Teknologien Aroan sartu garelako. Beraz, ikus dezagun nola gauzatu ahal den LLL deritzona administrazioko langileen ekanduetan.

Internet erabiltzeko ikusmolde berria dago gaur egun: “irakur eta idazteko leku” bilakatu da azken bi urteetan. Zenbait sektoretan aldaketa nabariak gertatzen ari dira; hala nola hegazkin txartelak hartzeko gero eta gehiago egiten dugu zuzenean bitartekorik gabe, herritarrak beren hedabide propioak sortzen hasi dira, onlineko entziklopedia komunitarioak hasi gara sustatzen, *copyright* ez daukaten lizentziak erabiltzen dituzte hainbat artista gaztek... Aro Digitalaren iraultzatik, ia-ia konturatu gabe, Sare Arora egin dugu salto. Aldaketa azkar eta handiegiak bretxa digitalik gabe gainditzeko. Agian, teknologia berriek gauzak eta prozesuak etengabe hobetzera bultzatzen gaituztelako egiten dugu gogoeta, nola formatu hobeto asmatu guran.

Web 2.0 aplikazioak hezkuntzan eta formazioan gauzatzea da erronka egun, batez ere *LifeLong Learning* deritzona aurrera eraman ahal izateko. Kontzeptu hori ez da Formazio Iraunkorrari dagokiona, zeren LLL delakoaren esparruan argiki azpimarratzen baita herritarra dela protagonista eta teknikak irakatsi behar zaizkiola garai batetik aurrera bera etengabe ikasteko gauza izan dadin, noizean behin egiten dituen prestakuntza ikastaroez haratago. Kontua etengabeko autoprestakuntza nola lortzen den asmatzea da, eta ez langileak urtean behin edo birritan egiten dituzten ikastaroak sortzea soilik. Ohiko irakaskuntza LLL kontzeptu horren senetik at egon da. Baina, orain erreminta aproposak ageri dira *LifeLong Learning* kontzeptua gauzatzeko, langile proaktiboak sustatzeko, etengabe nola ikasi erakusteko. *Irakatsi nola ikasi* da leloa, hainbatek erabiltzen dutena hezkuntza berria sustatzeko. Tresna horiek Web 2.0 deritzonaren esparrutik datoz. Aspaldidanik egon dira Internet-en, baina lozorroan, teknologia gehienekin gertatu ohi den bezala, 10 urteko loaldian, benetan itzartu arte, erabilera handia lortu arte. Tresnok wikiak, blogak eta hibridoak izan dira, Web 2.0 mugimenduaren aitzindariak. Argitaratzeko sistema horiei web zerbitzuen bidez editatzeko diren plataformak eransten badizkiegu, hezkuntzaren lerro berriak nondik joango diren ikus genezake. Joera horretan, enpresa handiak buru-belarri sartu dira munduko

hainbat herri aurreratutan. Autoikaskuntza komunitarioaren abantailak begi bistakoak dira, ikasketa prozesuetan elkarrekin gertatzen direlako, elkarreraginen bidez gauza eta molde berriak asmatu ohi direlako. Federico Krutwig getxoztar jakintsuak esan ohi zuen Euskal Herria lar txikia zela pertsona jakintsu asko topatu ahal izateko, prestakuntzari eta kulturari gutxiegi erreparatzen geniola eta geureak Jakintzaren esparruko gizartea izan behar zuela teknologiak bultzatuta. Eta alde ez moldez, horixe gertatu da azken mendeetan. Irakaskuntza jasotzea balio handikoa zen gizartean... edonori ez zioten formaziorik ematen. Jakintza giltzapean egon ohi zen. Gaur egun, oster, besteekin ikasten erakutsi digute, gizartean, giza taldeetan, modu dialogikoan eta jakintza plaza publikora eramanez, agerian utziz etengabeko prozesuan garatu dadin. Orain, formazio teknika berriak bilatzen dira ikaskuntza prozesua ikasleengan beraiengan zentratuz. Lehen tantaka ematen zen jakintza; eta jakintza estatikoa zen; “behin betikoa”, esan ohi ziguten irakasleek. Garai honetan, oster, samaldaka sartzen zaizkigu datuak, ia denborarik gabe ondo irensteko, etengabeko prozesuan eraldatuz. Horrelako bizi ereduak bestelako irakaskuntza prozesuak eta sistemak erabil ditzagun eskatzen dute. Sare teknologiek hain fruitu emankorrek eman badituzte, zergatik ez kopiatu eredu onak eta aplikatu gure herrian. Hor dago koska. Erabiltzen diren sareak sustatzea eta sortzea.

Irakaskuntzan eta formazioan diru asko gastatu da erremin-tak jartzen, baina ez irakasten edo probatzen ea zein zen egokiena. Luzaro egon gara ezaguerak eta jakintza pasahitzen bidez ezkututzen, agerian eta jendearen esku utzi beharrean, benetan zer-nolako hedapen objektiboa duten jakiteko. Enpresek formazioari erreparo handia izan diote, lehiakorrek izateko traba bezala kontsideratzeraino. Ezaguerak etxean gordeta seguruago egon dira, gizarte osoak ez aprobeztatzearen. Garai honetan, oster, prestakuntza azkarra behar da, autoikaskuntzatik hurbil dagoena. Testuinguru honetan, *Personal Knowledge Management* (PKM) edo Norberaren Jakintza Kudeaketa agertzen da jakintzaren arloko langileen prestakuntza indibidualean oinarri sendoak jarritz, beren trebeziak handitzeko xedez. Aspaldi honetan beharra sortu da langileak berak hartzeko ardura norberaren ikaskuntza eta prestakuntza prozesuan.

<http://www.tiddlywiki.com/>
TiddlyWiki erreminta ahaltua egokia da
norberaren produktibitatea handitzeko

PKM deritzona garatzeko bookmarking soziala eta kblogging-a erabili ohi da egun. Administrazioa langileek *klogak* edo jakintza blogak erabil ditzakete prestakuntza etengabekoa sustatzeko. Era horretan apurtu egiten da ohiko lanak dakarren jakintza zentralizatuarekin, ezaguera kolektiboaren dibertsitatea kontutan hartzen ez duenarekin. Lau sistema erabiltzen ari dira gaur egun PKM sistemetan, erakunde eta instituzioetan langileen prestakuntza hori garatzeko:

1. Aditu zerrendak osatu langileek problema baten irtenbidea azkar aurkitzeko edo aholku bila abiatzeko. Posta elektronikoko zerrendak eta txantiloiak prestatu ohi dira horretarako.
2. Jakintza uztak sustatu. Datu baseak eduki beharrean, hau da, errepositorio handiak, software tresnak erabili adituen disko gogorretatik informazioa automatikoki biltzeko. Langintza horretan Googleren produktu batzuk aproposak dira.
3. *Personal Content Management* delakoa sustatu. Ordenagailuetako idazmahaiko bilaketa erremintak bikainak dira langileek informazioa berehala aurkitzeko, edo *TiddlyWiki* bezalako wikiblogak agendako datuak beti eskura eduki eta berehala aurkitzeko, informazioa berreskuratzea edozein metodo erabilita: folksonomiaren bidez, dataka edo barne bilaketaren bidez.
4. Norberaren Produktibitatearen Hobekuntza (PPI, *Personal Productivity Improvement*). Banan-banango eta aurrez aurreko irakats saioak langileek jakintza hobeto kudeatzeko, hots, irakasle trebatuak ipini langileen ondoan, berauen atarramentua handiagoa izan dadin, teknologi baliabideak hobeto erabil ditzaten.

Lau osagai horiek Euskal Herriko erakundeetan inoiz ikusi ditugu. Horrela, Euskal Herriko Unibertsitateak Itzultzaile Sailean aditu zerrenda abiatu zuen orain urte batzuk arazo terminologikoei aurre egiteko, hots, esparru zientifikoetako irakasle euskal-

dunen iritzia kontuan hartzeko. Sistema oso lagungarria izango zen segur aski EHUko itzultzaileentzat, terminologia guztiak menperatzen dituen pertsonarik ez baitago, bistan denez.

Administrazioan blog eta wiki itxiak ere erabil daitezke hainbat gauza eta proiektu kudeatzeko. Biak dira Web 2.0 erreminta ahaltuak eta AEBetako enpresa handi askok erabiltzen dituzte Jakintza Kudeatzeko. Baina, batez ere, LLL gauzatzeko dira bikainak, eguneroko edo asteroko lana agerian dagoelako. Aspaldi honetan tumblelog-ak edo tlogak ere agertu dira. Blogen antzekoak dira baina langileen sormena birpizteko xedez abiatu ohi dira.

*Tlog-a: blog mota honetan sarrerak edo postak oso labur-
rak dira, hedabideak nahastuz (bideoak, estekak, argaz-
kiak, bakarriketak eta esaldi xelebreak) blogetan idatzi
ohi diren editorial antzeko post luzeagoen kaltetan. Tlog-
tan, iruzkinak gutxi izan ohi dira edo agertu ere ez dira
agertzen.*

Blogak denbora kudeatzeko ere baliagarriak dira, egunero idaz-
tera bultzatzen baitute. Google enpresan, esaterako, langileek
tarte bat dute euren blogetan idatz dezaten, sortzaileak izatea
lortu nahi delako. Horretarako, norberak denbora libredu egu-
nero enpresa kaliforniarrean.

Bistan da Web 2.0 garaian, irakaskuntza prozesuek pertsonali-
zatuak izan behar dutela, langileei zelan ikasi erakutsi behar
zaiela eta teknologiak ia-ia ikusezinak izanik, trebeztan eta
gauzak egiteko teknikan eman behar zaiela prestakuntza.

Gorka J. Palazio
EHUko irakaslea eta IKT katedraduna

Zergatik igo dira hainbeste prezioak?

Makro eta mikroekonomia, zorioneko Brent upela eta Estatu Batuetako *subprime* hipotekak... Ez dago ekonomiako aditua izan beharrik prezioak azken hilabeteotan nabarmen igo direla ikusteko. Bakoitzak bere poltsikoari begiratu eta orain gastatzen duguna lehengo pezetetan jarri baino ez dugu egin behar. Baina zein da igoera honen arrazoa? Munduko egoera ekonomikoa eta lehengaiak eskuratzeko lehia aipatzen dute batzuek, espekulazioa dute hizpide besteek. Galderari erantzun nahian, produktuek ekoizleetatik kontsumitzaileetaraino egiten duten bidea aztertu nahi izan dugu.

Leire Barañano
Eroski taldeko
Idazkaritza Orokorreko
zuzendaria

Gure eskaintzak azken urteotan kontsumitzaileei eskaini diegun joerari eusten dio orokorrean. Eta marka liderren produktu lehiakorrek eskaintzeaz gain, Eroski markako produktuen bitartez aurrezteko proposamena egiten diegu bezeroei; produktu

hauek erosketa saskiaren prezioa merkatzeko aukera ere ematen dute batzuetan. Gure kasuan, eroslearen aukera zabalda da eta erostea erabakitzean aurrezteko kezka handiagoa agertzen du, kalitateari uko egin gabe.

Azken urteotan konturatu gara kontsumitzaileak gero eta prezio egokiagoa eskatzen duela, kalitatea bermatuta dagoela pentsatzen delako, bere aurrekontua mugatua delako eta bestelako premiei aurre egin behar dielako (egungo gastuaren %5 ez zen duela 10 urte existitzen: etxebizitza, hezkuntza, telefonia, osasuna...). Gastu berri hauek kontsumitzailea aurrekontua berrantolatzerara bultzatzen dute eta oinarritzko produktu eta zerbitzuetan bilatzen du prezio ona. Esan genezake joera hau ez dela azken gertakari ekonomikoen ondorioa, kontsumitzaileak bizi dituen aldaketa sakonagoen ondorioa baizik.

Argi dago eskariaren eta eskaintzaren artean tentsioa areagotu dela, petrolioaren eta zekale uzten prezioak igo direlako eta Indiako nahiz Txinako merkatuen oinarritzko ondasunen eskaria handitu delako. Logikoaenez, horrek igoera globalagoak ez ezik estrukturalak ere ekarri ditu, munduko merkatuaren egoera aldatzeraino; guk horren isla ikusten dugu hemen.

Ez dugu kontsumitzailea babesteko neurri berezirik hartuko, gure proposamen komertziala ahalik eta eskaintzarik onena egitea delako. Eroskik oso banaketa marjina estuekin egiten du lan eta joera horri eutsiko dio. Bide horretan ez dabilenari etorkizun zaila ekarriko dio merkatuak. Administrazioari ere eragiten dio gai honek, batez ere lehen sektorean dituen ondorioengatik. Hartu beharreko neurri batzuk aztertzea beharrezkoa izango da, baina ez dagokigu guri zeintzuk izan daitezkeen esatea.

Mikel Kormenzana
Euskal
Herriko Nekazarien
Elkartasuna.
Bizkaiko lehendakaria

Baserritarrok krisialdi sakon batean murgilduta gaude; gainera, aspalditik dator eta azken hilabeteotan areagotu egin da. Krisialdi hau ez da egun batekoa, egiturazkoa baizik. Alde batetik, Europako Nekazaritza Politikak prezio txikiak inposatzen dizkigu eta, aldi berean, merkatuaren kontrola desagerrarazteko bidea aukeratu du. Bestalde, administrazioek bultzaturiko nekazaritza eredu industrialak kanpoko erosketen mendekotasuna dakar eta kostuak gero eta handiagoak dira. Garestitze hori nabaria da pentsu, gasolio, ongari eta fitosanitarioen kasuan. Gainera, bitartekari komertzialak, multinazionalak eta azalera handiak etekin izugarriak ari dira ateratzen, nekazari zein kontsumitzaileen kalterako. Oro har, nekazari nahiz abeltzainok geure produktuen truke eskuratzen dugun ordainsaria ez da batere igo azken hamarkadan eta bizitzaren kostua, ordea, gora doa urtez urte. Hala ere, mozkin gehienak nekazari eta kontsumitzaileen arteko ibilbidean geratzen dira, enpresa bitartekarien poltsikoan.

Arazoari irtenbidea emateko, alde batetik, behar-beharrezkoa da produkzio kostuak murriztuko lituzkeen eta lurrari lotuta egongo litzatekeen kalitatezko nekazaritza eta abeltzaintza eredu autonomoagoa, ahalik eta kanpoko erosketa (*input*) gutxien erabiltzen duen eredu, alegia. Beste alde batetik, ahaleginak egin behar dira nekazari zein abeltzaintzako salneurri duinak eta kontsumitzaileentzako prezio egokiak lortzeko, bitartekarien abusuak eragotziz. Honekin batera, ezinbestekoa da ekoizle eta kontsumitzaileen arteko kate komertziala murriztea, zuzeneko salmenta benetan bultzatuz.

Europako Nekazaritza Politikaren norabidea aldatu behar da, baina bitartean Eusko Jaurlaritzak eta aldundiek lehen aipatutako eredu iraunkorren aldeko neurriak martxan jartzeko aukera dute. Hori proposatu berri diegu abeltzaintzaren krisialdiaren aurrean. Hala ere, neurri puntual batzuk onartu

dituzte, besterik gabe, euren nekazaritza politikaren norabide berrirantz pausuak emateko benetako konpromisorik hartu gabe. Besteak beste, kate osoaren prezioei –ukuilutik mahaira– jarraipen zorrotza egin eta espekulazio nahiz iruzurrak zigortuko lituzkeen Prezioen Behatokia sortzea proposatzen du sindikatuak, baina ez dute momentuz onartu.

Koldo Navascues **Euskal Herriko** **Kontsumitzaileen** **Antolaketa (EKA-OCU)**

Familien ekonomia mehatxatuta dago, ez bakarrik erosketa saskiaren oinarriko produktuen prezioak garestitu direlako –janaria, arropa...–, baizik eta bestelako gastu batzuk direla eta: eskola, medizina, oporrak, aisialdia eta abar. Konturatu behar dugu bete-

betean eragiten diguten egoerak daudela: gaixotasunak, langabezia... Eta horiez gain, badaude kontsumitzaile modura gugandik urrun hartzen diren erabakiak; adibidez, ez daude gure esku petrolioaren prezioa edo makro eta mikroekonomian eragin zuzena duten guneetako ezegonkortasun politikoa. Azken urteotan diruaren prezioa aldatu izanak kredituak %2,5etik egungo %5era pasatzea ekarri du eta horrek ekonomikoki larri zebiltzan familiak gainzorpetzera eraman ditu, eta zor gehiegi zituzten familiak porrotera.

Ekonomian dezelerazioa dago, eta nahiz eta AEBetan *subprime*-ekin hasi den, ez da ahaztu behar aurretik ere interes tasek eta diruaren prezioak goranzko joera nabarmena zutela. Garapen handia izaten ari diren herrialdeen erregai kontsumo handiak lehengaiak garestitzea dakar. Hala ere, egia da garestitze horren arrazoia, hein batean, espekulaziotik datorrela eta ez benetako kostuetatik. Zekaleen prezioa bioerregaiengatik edota uzta txarren eraginarengatik igo dela esatea ez da argudio indartsua, eta horretaz konturatzeko nahiko da hazi, ongari, petrolio eta farmakoen oligopolioak osatzen dituzten konpainia handien etekin izugarriak ikustea. Globalizazioak kontsumitzaileentzako prezio hobeak ekarri behar omen zituen, ekoizpen eta lehengaietan prezio onek bilatuko zirelakoan. Baina ikusi dugu hori ez dela horrela.

Euskal Herrian talde askok Kontsumo Prezioen Behatoki bat sortzeko eskatu dugu, janari industriako produktuen prezioak iturburuan eta helmugan ikuskatzeko eta banaketa sektorearen gehiegikeriazko jokaeren berri emateko. Jaurlaritzak hartu beharreko neurriak, gure ustez, honakoak dira: hurbileko merkatuak eta sasoiko produktuak indartu, Behatokia sustatu eta kontsumitzaileei begira iturburuko prezioei buruzko informazio eta trebakuntza politikak garatu, nekazaritzako janari industriak eta banaketa kateek eskuartean zenbateko marjinak dituzten jakin ahal izan dezagun.

Iñaki Beristain **Eusko Jaurlaritzako** **Ekonomia eta Plangintza** **zuzendaria**

Prezioen igoera garrantzi handiko gaia da eta herrialde garatu gehienetan izan du eragina; alde horretatik, Euskadi ez da salbuespena. Familiek oinarriko produktuen prezioak igo direla ikusi dute, eta, ondorioz, erosteko ahalmen gutxiago dute. Gainera, inflazioa kontsumitzaileek ekonomiaren bilakabidean konfiantza galtzea ekar dezakeen faktoreetako bat da. Nekazaritza ekoizleek, bestalde, ez dute prezioen goranzko eboluzio hau islatuta ikusten, produkzio eta kontsumo prezioen arteko aldea banaketa adarrean izaten delako.

Gaur egun munduko edozein tokitan gertatzen denak bete-betean eragiten die EAEko kontsumitzaileen poltsikoei eta ongizate mailari. Adibidez, amerikar higiezin merkatuaren krisiak ondorioak izan ditu hemen. Bestalde, garatzeko bidean dauden herrialdeek gero eta protagonismo handiagoa dute nazioarteko hazkundera; hori dela eta, ezin da lehengaien hornikuntza gauzatu merkatuak eskatzen duen erritmoan, eta horrek lehengaien prezioak igoztea dakar.

Bioerregaien eskaerak gora egin duenez gero, hazi mota batzuen prezioak ere igo dira, tradizionalak ez diren erabilera berrietarako gehiago eskatuko direlakoan. Azken hilabeteetan petrolioaren nahiz lehengaien prezioen igoeraren aldeko presioa handia izan da eta horrek eragina izan du prezioetan. Aipatzekoa da euroaren indarrak petrolioaren prezioen igoaldia samurtu duela eta horrek kontsumitzaileengan duen eragina txikitu du.

Espainiako estatua Europako Diru Batasunean sartu zenetik, Europako Banku Zentralak (BCE) zuzentzen du herrialde kideen diru politika. Hazkunde ekonomikoa sustatzeko bi bide ditu: diruaren prezioa jaistea edota prezioen hazkundera gelditzen saiatzea. BCEk prezioen igoera geldiarazteko apustu argia egin du eta ez du interes tasei buruzko erabakirik iragarri epe motzean, ez, behintzat, Europar Batasuneko ekonomiak dezelerazio handia pairatzen ez duen bitartean.

Orain dela bi urte inguru, Eusko Jaurlaritzak Lehiaren Defentsarako Euskal Auzitegi eta Zerbitzuaren sorrera bultzatu zuen. Horren zereginetariko bat ondoko hauxe da: kontsumitzaileei kalte eginez lehiakortasun arauen aurka egiten duten prezio akordioek edota bestelako jokaeren salaketak jasotzea. Une honetan, Lehiaren Defentsarako Zerbitzua ikerketa panoramiko bat egiten ari da jokaera horiek zein sektoretan gerta daitezkeen jakin nahian, horien kontrol eta jarraipenerako bideak ezarri ahal izateko.

Begoña Minaur
Kazetaria

Koldo Saratxaga, *remix*-a, harreman-estilo berria eta beste

Duela gutxi Koldo Saratxagak liburu bat eman du argitara: *Harreman-estilo berri bat*. Bertan, bere lan-bizitzan organizazioak errotik aldatzeko, demokratizatzeko eta askoz eraginkorrago bihurtzeko aurrera eman duen egitasmoaren nondik norakoak azaltzen ditu. Atal honi begira, bada, gaia oso jakingarria da izan eta, horregatik, Koldori bere lan-esperientzietan oinarrituriko artikulua bat eskatzea erabaki genuen. Hala ere, nahiko harritu gintuen jasotako erantzunak. Honela zioen gutxi gorabehera: “Ziur asko orain dela hiru hilabete kaleratu dudan liburua ezagutuko duzuenek, zeuek egin zenezakete artikulua, handik nahi duzuen adina informazio eta argibide aterata”.

Aurreneko erreakzioa, aipatu bezala, ustekabekoa izan zen. Hasiera batean, proposamenari muzin egitea ere otu zitzaizgun, baina *Irizar* enpresan egindako lanaren jakinaren gainean geunden eta, egia esan, ezin genuen bazter utzi Harvard Business School-en aztergai bihurtzerainoko bidea ebaki duen esperientzia honen berri emateko aukera, are gutxiago Koldok berak egindako eskaintza arakatu gabe.

Gauzak horrela, Koldoren azken lana irakurtzeari ekin genion buru-belarri. Berehalaxe ohartu ginen zein zen erantzun “ustez” bitxi xamar horretan ezkututzen zen benetako mezua. Izan ere, *Harreman-estilo berri bat* liburuan behin eta berriz azpimarratzen du zein garrantzitsua den pertsonen arteko hartu-emanak zaintzea, proiektu eta helburu argiak partekatzea eta organizazio batean komunikazio-giro eragingarria eratzea askatasunez, arduraz eta konfiantzaz, betiere arrakastaren giltza izango diren berrikuntza eta sormena helburu. Azken batean, Koldok bere ibilbidean luze eta zabal jorrotutako bidea erakutsi nahi izan zigun mezu labur horretan –edo guk, behinik behin, horrela aditu genuen–: “Zuek argitalpen honen arduradunak zarete eta nik konfiantza osoa daukat hortik atera dezakezuenarekin”.

Gure lanean ere bada sarri-sarri erabili behar dugun oinarritako kontzeptu bat: “jakintza partekatua”. IVAPeko atal honetan administrazio-hizkeraren inguruko proposamenak, iradokizunak, irizpenak... eman behar izaten ditugu, eta, jakina, ez gara ezerezetik abiatzen. Gure estilo-liburuak, argitalpenak eta ikastaroak atondu ahal izateko, erreferentziazko egileek proposatutakoa miatu, irakurri, barneratu eta hausnartu behar dugu, jakintza zabal horretatik gure premiei erantzungo dien bestelako produktua birsortzeko, bestelako jakintza zabaltzeko. Lawrence Lessig-ek, Stanford-eko Unibertsitateko zuzenbide-katedradunak eta *Free Culture* liburu ezagunaren egileak, 2006an Mexikon emandako hitzaldi batean gogorarazten zigunez, “Kultura libre birnahasketaren edo *remix*-aren kontzeptuan oinarritzen da. Kultura birnahasketa da, politika birnahasketa da. Egunero horixe egiten dugu, zerbait hartu eta birdefinitu. Irakurtzea, idaztea,

kritikatzea... hori guztia kultura birnahastearen ondorio besterik ez da. Birnahasketa askea da, araezina eta, funtsean, gizaki modura daukagun gaitasunaren ezinbesteko zatia. Askea da eta askea behar du izan. Zerbait sortzea edo konposatzea jarduera libre da, pentsatzea edo zerbait banaka nahiz taldeka adieraztea bezainbat”.

Birnahasketaren edo *remix*-aren ideia ardatz, artikulua idazteko lanak zuzeneko zerikusia du, beraz, guk egunero bete beharreko zereginetariko batekin: informazioa aztertu, xehakatu, aukeratu eta beste formatu batean eman.

Remix honetan, bada, Koldok bere liburuan aletzen dituen kontzeptu nagusien gaineko zertzelada batzuk eman ditugu labur-labur, zuoi, irakurleoi, pertsonen parte-hartze aktiboa sustatzeak eta partekatzeak esparru guztietan dakartzan abantaileri buruzko gogoetabide batzuk eskaintzeko.

Pertsonengan oinarritutako proiektua

Koldo Saratxagak kaleratu berri duen liburuan organizazioetan egiteko dagoen aldaketa zertan den azaltzen digu. Beraren metodoa: pertsonengan konfiantza izatea. Metodo bat baino gehiago, filosofia bat da. Izan ere, egileak argi esaten du ez duela batere sinesten ohiko aholkulariek saldu ohi dituzten kudeaketa-tresna aurrefabrikatuetan. Aitzitik, giltzarria pertsonengan dagoela ziurtatzen du. Arazoaren muina beren ezagutzak eta sormena partekatzeke egin ditzaketen ekarpenetan dago. Askok esan digute gauza bera, garrantzitsuena pertsonak direla, hain zuzen. Baina Koldok esaldi hori errealitate bihurtu du.

“Izan zaitezte egoistak, emazkiezue aukerak, kostu berean askoz balio handiagoa ekarriko baitizuzte. Emazkiezue espazioak, utz iezaiezue amets egiten!”.

Koldo Saratxaga izan behar al dugu filosofia hori aplikatu ahal izateko? Agian ez dago guztion esku lan-molde hori abian jartzeko aukera. Seguru antzean errazagoa da hierarkian, erabakietan, informazioaren zabalkunde partzalean eta

kontroletan babestea. Baina pertsonengan konfiantza izateak dakartzan emaitzak aberasgarriagoak dira eta pertsonengan oinarritutako organizazioak osasungarriagoak. Koldok filosofia honen eraginkortasuna frogatu du *The Economist*-en iritiz munduko autobus-ekoizlerik eraginkorrena den eta guztira 3.000 langile dituen enpresan, 1991n organizazio honen ardura hartu zuenean, porrot teknikoan zegoen eta 224 behargin besterik ez zituen lantoki berean, alegia. “Zergatik ez ahalegindu bestelako organiazioetan? Zergatik ez administrazio publikoan, adibidez?”.

Talde autogestionatuak (kaos antolatua)

Proposatzen duen organizazio berria ekintza- eta komunikazio-taldeak sortzen dituen talde-lanean oinarritzen da. Beraren liburuan jasotzen den Patrick Lencioni-ren aipu batek gogorarazten digunez, “Talde-lana da organizazio batek lehiarako duen abantailarik handiena”. Era guztietako iritziak entzun behar dira, amore eman, eta horrela helburu erkideetara iritsiko gara, egitasmo partekatu batera.

Beraren esanetan, “Talde bat ez da buruzagi batek ekintza jakin bat gauzatzeko aukeratutako pertsona-multzo bat. Talde bat elkar aukeratzen duten pertsona batzuek osatzen dute, eztabaidatzen dutenek eta lider bat aukeratzen dutenek, elkarrekin eta ados jarrita epe jakin batean lortu nahi duten erronka bat –lehen begiratuan lortzen oso zaila dirudien zerbait– planteatzen dutenek”.

Eta hauxe gehitzen du: “Taldeei esker pertsonak ilusionatu egiten dira eta gozatu egiten dute erronka berriekin, liderra izateko eta erabakiak hartzeko gaitasuna duten beste pertsona batzuk agertzen dira, organizazioa aberastu egiten da jakintzaz, proiektu erkide eta partekatu bat eraikitzea errazten duten komunikazio- eta informazio-sareak sortuz”.

Komunikazioa-Askatasuna-Ardura

Organizazioetan komunikazioa sustatu behar da. “Dena askoz konplikatua da bihurtzen da egiazko komunikaziorik ez dagoenean, komunikazioan bakoitzaren egia ohikoa ez denean”.

Horri lotuta, ezinbestekoa da askatasun-esparruak eratzea. “Pertsonak arduratsuak dira haiengan konfiantza jartzen denean”. “Harrigarria da zein ardura-maila handia nabaritzen zaien, batez beste, benetako abaguneak eskaintzen zaizkienean”. “Baina hori guztia ezinezkoa litzateke askatasunik gabe. Gure organizazioetan askatasun-guneak sortu eta erraztu behar dira”.

Askatasun-guneen muina lan-talde autogestionatuetan dago, baina Koldok zuzentzen dituen proiektuetan bestelako neurriak ere hartzen dira, hala nola langileek fitxatu beharrik ez izatea eta soldatak ahalik eta gehien parekatzea. “Pertsonak, kontrolatuta daudela sentitzen dutenean, lan egiteko eta soldata duintasunez irabazteko beharretik onik ateratzeko, gutxienekoa egitera mugatzen dira”. “Talde-lanaren ereduak soldaten arteko mailak ahalik eta gehien gutxitzea eraman behar gaitu”.

Horri lotuta, ongizatearen kontzeptua ere jorratzen du beren beregi. “Hortaz, ugazabek edo exekutiboek, beren erantzukizunagatik, organizazioan sartzen diren pertsonen ongizatea

areagotzeko, harreman-estilo egokia sortzeaz arduratzeko obligazio morala dute. Esan daiteke ozenkiago, baina ez garbiago”.

Bestalde, gai honi buruzko aipamen interesgarri hau ere aurki dezakegu: “Sortze-prozesuek ez dute zerikusirik estandarrekin, arau zehatzekin, ezta epeekin ere, eta, batez ere, giro sozialaren, jarduteko askatasunaren, konfiantzaren eta ideia fluxuen nahiz informazio erabilgarriaren araberakoak dira”. Esaldi horretan argi laburbiltzen dira liburu honetan behin eta berriz errepikatzen diren gakoetariko batzuk: askatasuna, konfiantza eta komunikazioa.

Esperientzia partekatua

Ondorioz, Koldok berariaz azpimarratzen du pertsonen talde-lanaren bitartez jakintza sortzeko garrantzia. “Sinetsita nago jakintzaren sorkuntza handiena talde-lanetik datorrela, hau da, esperientzia partekatutik”.

Jakintzak segurtasuna ematen digu eta, halaber, boterea da. Horrexegatik aztertu behar da organizazioetan boterea nola banatzen den. Jakintza hedatu beharra dago. “Esperientziak partekatzen ditugunean, jakintza sortzen dugu, jakintza zabaltzen dugu, partaideen eta proiektu osoaren boterea handitzen dugu. Zein enpresari edo exekutibori ez zaio interesatzen bere organizazioak jakintza gehiago eta, beraz, botere handiagoa izatea?”.

Proposaturiko ereduaren beste alderdi bitxi bezain interesgarria enpresako informazio ekonomikoa langile guztien artean banatzeko gomendioa da. Pertsona guztiek egitasmo partekatu batean parte hartzea nahi badugu, zergatik ezkutatu informazio hori?

Ondorio gisa esan daiteke Koldo Saratxagaren helburua pertsonak harro sentiaraztea dela. “Kontua ez da pertsonak gustura sentitzea bakarrik. Pertsonak harro sentitzea da kontua, harro egotea arrakastazko lorpenak erdiestea eta diru-sarrerak lortzea ahalbidetzen dien leku edo proiektu bateko partaideak izatea”.

Administrazio Hizkeraren Atala
Begoña Aierdi, Xabier Amatria, Irene Fernández,
Joseba Terreros, Amaia Ugartemendia

Senez. Itzulpen aldizkaria, 32. zenb.
EIZIE
Donostia, 2007
235 or.

Senez aldizkariaren ale honetan gai garrantzitsu bat jorratzen da: hizkuntza bera aztertzen da ekonomiaren ikuspegitik. Diruzko osagai hau argia da itzulpengintzaren kasuan. Garbi ikusten da dikotomia antzeko bat gailentzen ari zai-gula: itzulpen beharizan gero eta handiagoen aurrean, itzulpen kostua murrizteko premia. Eta beharizan horretan helburua lortuko bada, denon elkarlana ezinbestekoa da. Hori horrela izanik, profesionalizazioak gero eta prestakuntza handiagoa eskatzen du, baita komunikazio alor gehiagotara iritsi beharra ere.

Bestalde, ale honetan itzulpengintzaren aniztasuna islatzen da. Horren adibide argia ale honetara bildutako askotariko ekarriak ditugu: “Haiku japoniarrak. Lau maisu: Baxô, Buson, Issa eta Xiki”, “Mahai inguruan: bertsolariak ere itzultzaile”, “Euskal literatura gaztelaniaz. Itzulpena, autoitzulpena, bertsioak”, “Itzulpena eta feminismoa”, “OmegaT, itzulpenak egiteko CAT aplikazio librea”, “Amundsen titaniozko eremuetan”, “Zuzenketa, itzulpen kalitatea ziurtatzeko prozedura: zuzenketa mailak, motak eta modalitateak”...

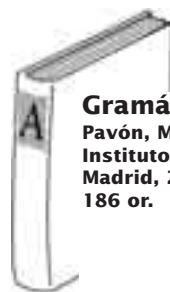

Prosa komunikagarriagoa egiten. Zenbait proposamen (1)
Kaltzakorta, Mitxel
UEU
Bilbo, 2007
428 or.

Liburuaren egileak hainbat proposamen egiten ditu euskal prosa erraztu, arindu eta, azken finean, komunikagarriagoa egiteko. Kaltzakortaren hitzetan, gaurko euskal prosa gaitz larri batek jota dago: atzerakarga. Eta alferreko karga horren azterketa du hizpide liburuak: zer den, nola hobetu eta abar. Hona hemen laburbilduta liburuaren proposamena: informazio gune batek (izena edo aditza) osagarri bat badauka aurrean alferrik kokatuta eta perpausa horregatik behar baino nekezago irakurtzen bada, zergatik ez erabili osagarri hori atzean, eta horrela irakurketa egin errazagoa, arinagoa?

Sarrera eta bibliografiaz gain, liburuak bi atal nagusi ditu: unitateak (teoria-adibideak-ariketak) eta soluzioak. Atal horietako bakoitzak 13 unitate ditu, eta ehunka adibidez hornituta daude.

Liburu interesgarria, beraz, euskaraz komunikazio eragin-korra lortu nahi dutenentzat, atzerakargak saihesteko jarraibide interesgarriak ematen baititu.

Gramática práctica del español
Pavón, María Victoria
Instituto Cervantes
Madrid, 2007
186 or.

Gida honekin ireki du Cervantes Institutuak *Las Guías prácticas del Instituto Cervantes* izeneko liburu bilduma. Helburua xumea bezain sakona: gaztelaniaren ezagutza erraztea, edukiz sinpleak eta zorrotzak diren argitalpenen bidez.

Hizpide dugun gramatika praktiko hau gida oso eta moderno da eta erabiltzaile arruntari sor dakiokkeen edozein zalantza gramatikali erantzutea du xede. Asmo horretan asko laguntzen du liburuaren egiturak berak: gaztelaniaren ezaugarri gramatikak labur eta argi daude deskribatuta, azalpen teorikoak –eta aldi berean zorrotzak– argibide argigarriekin ageri dira nahastuta, eta hori guztia unitateka egituratuta. Horri esker, irakurle ez-espezializatua erraz mugitu daiteke liburuaren edukietan barrena inongo zailtasunik gabe.

El inglés jurídico. Textos y documentos (6. edizioa)
Alcaraz, Enrique
Ariel
Barcelona, 2007
293 or.

Ingeles juridikoak gero eta garrantzi handiagoa du nazioarteko harremanetan. Arrazoi bat baino gehiago dago horretarako: batetik, ingelesez egiten den Zuzenbidearen originaltasuna eta dinamismoa; bestetik, ingelesak nazioarteko foro eta erakundeetako hizkuntzarik erabiliena izatean hartzen duen garrantzia. Gainera, Europako erakundeetan ingeles juridikoa da lan eta komunikazio hizkuntza nagusia; esan nahi baita, hizkuntza horretan pentsatu eta sortzen dira agiri eta xedapen ofizialetako gehienak.

Eskuartean dugun liburu honek ingelesez egiten/identzen den Zuzenbidearen lerro nagusien ikuspegi argi eta osatua eskaintzen du: zuzenbidearen iturriak; justiziaren, epailetan eta epaileen antolaketa; prozedura penalak eta zibilak... Informazio hori lagungarria izango zaio irakurleari, liburuak bildu eta jatorriz ingeles juridikoan idatzitako era guztietako testuak ondo ulertzeko: kontratuak, demandak, arbitrajeak, zergak, aseguruak, oinordetzak eta abar.

Testu eta dokumentu horiekin batera, termino konplexuen itzulpenak eskaintzen dira liburuan eta, zalantzarik gabe, oso erabilgarriak izango dira Zuzenbidearen profesionalentzat, bai eta itzultzaile zein filologoentzat ere.

Liburuaren 6. edizioa dugu hau eta horrek argitalpen honen arakastaren neurria ematen du.

1911, Nevada. Indioen azken borroka

1890. Mike Daggett ei zuen izena. “Shoshone Mike”. Fort Hall (Idaho) erreserban bizi zen. Urte hartan, haren tribukoek gozatsen zituzten lurrez jabetu ziren kolonoak. Etsiak harturik, batetik bestera nomada bizitzeari ekin zion Mikek, bere familia lagun. Hamaika etxaldetan egin zuten lan Elko konderrri iparraldeko Little Salmon ibai inguruan. Garaiko arrantxeroen lekukotasunen arabera, langile zailduak ziren belar sailetan. Mikeren familiak ez zuen inon sustrairik egin, handik hona beti, zuriekiko zein indioekiko harremani uko eginik.

1911. Inoizko negurik latzena Nevadan. Shoshone Mike eta familia Little High Rock arroilan dira, epela heldu zain. Badu andrea, baditu bi seme –Txarlie eta Gnat–, baditu bi alaba –Snake eta Toad–, eta haiekin batera dira beste mutiko bi eta lau haur.

Goseak, bazkan den behiren bat edo beste akabatu dute.

Jan dute, eta jan ez dutena, arboletan eseki dute, izoztu eta kontserba dadin...

Indioak ez dira parajeen dabilizan bakarrak. Handik zeharo aparte ez, kanpamendua du Camp Denio-n Dominic Bertrand “Bert Indiano” artzainak. Indianok behi hilak ikusi eta Surprise Valley (Kalifornia) herrira helarazi du begiz ikusia. Laster, hiru lagun datozkio, gertatua aztertzeko asmotan: Harry Cambron abeltzain aberatsa eta Peter Erramouspe eta John B. Laxague ardi-nagusiak dira. Behi hilak dautzan aldera abiatu dira lauak, ikusi beharrekoa ikusi dute...

Alabaina, Shoshone Mikek ere ikusi ditu. Izu dira indioak, zigor handiena jasoko dutena badakite... Indioek eraso egin diete lau zuriei, eta bertan hil.

Egunetan ez da lau gizonen berririk izan. Denbora igaro eta erreskate taldea osatu da Eaglevillen (Kalifornia). Abiatu dira. Otsailaren 8an aurkitu dituzte lau gizonen gorpuzkinak, Little High Rock arroila barnean.

1911, otsailak 11. Renoko *Nevada State Journal*-ek hiletaren albistea dakar. Ez da berri onik. Harry Cambron: lau aldiz tirokatu dute; bularrean, aldakan, ukondoan eta buruan jaso ditu balak. Peter Erramouspe: lau tiro; buruan, aldakan eta izter bietan, eta erauziak ditu goiko ezpainak eta mustatxa. Alarguna eta bi ume utzi ditu. J.B. Laxague: tiro bat, bularrean; belztua du begi bat. Alarguna eta bi ume. Bert Indiano: hiru tiro, behin sorbaldan, bi aldiz buruan; ezker begia erauzia du, betazalak joanak ditu eta berealdiko zulo handia buruaren atzeko aldean. Alarguna utzi du.

Eta, noski, beldurrak hartu ditu bazterreko arrantxoetan bizi direnak. Haietako askotan hurreko herrira bidali dituzte andre eta haurrak. Arrantxoan geratu diren gizonezkoek eskuera dute beti suzko arma.

Nevadako estatu polizia hiltzaileak harrapatuko dituen taldea antolatu du. Donnelly kapitaina eta Charles Stone dira, estatuko poliziaren izenean; Modoc (Kalifornia) konderrri-

tik, Joe Reeder; gainerakoan, beren burua eskaini dutenak ageri dira: George Holmes, Henry Huges, Otto Van Orman, Williams Parsons, Warren Prutt, Matt West, Ben Cambron, Ed Hogle, Frank Perry, Charles Byrne, Merrill Presse, Jack Fergeson eta Skinny Pascal. Hau, izan ere, paiute tribukoa da, aztarna biltzaile iaioa. Erramouspe, Laxague eta Indiano euskaldunak izanagatik, haien leinukorik ez da poliziaren taldean.

Bi aste iraungo du batzuen pertsegizioak, hamabost egun besteen ihesaldiak...

Eremuan zehar, Skinny Pascalek Black Rock mendietara zuzendu ditu taldearen pausoak. Ondoren, Quinn ibai alde-rantz jo dute. Mantso antzean doaz, baina etsi gabe.

Santa Rosa mendi magalaren hegoalderaino iritsi da poliziak eraturako taldea. Jarraian, ekialderantz jo du, Little Humboldt ibaira. Azkenean, Kelly Creek-en, Golconda iparraldean aurkitu dute Mikereren taldea. Hamahiru egun igaro dira, polizia indioen atzetik abiatu zenetik. Lau zurien gorpuak aurkitu zituzten lekutik 200 milia ekialdera bistaratu dute hamabi indioen taldea.

1911, otsailak 26. Mikek badaki atzetik etorri zaizkiena. Denbora kontua dela harrapatuko dituztena. Otsailaren 26ko egunsentian Mikek badaki zuriak bertan direna, zeltan. Goizean goizago, oihuka eta kantuan hasi dira indioak. Hiltzeko gertu dira... Tiro hotsak eten du zeremonia. Bi errifle ari dira alde batean. Bestean, hemezortzi ere badira tiroka. Borrokak ez du luze iraun. Emakumeak arku, gezi eta lantzak hartuta saiatu dira zurien kontra. Bertan eraitsi dituzte gehienak. Hamabi laguneko familian zortzi dira hilak. Snake neska gaztea, hamar urteko mutikoa eta haur bi beste indiorik ez da bizirik. Zurien aldean, larriki zauritu dute Ed Hogle, “Mike akabatu diat, Mike akabatu diat!” orro egin duen morroia; laster da hila.

Borroka tokian barreiatu, Surprise Valleyko lau zurien armak eta norberaren gauzak ageri dira.

Lur izoztua dinamitaz zulatu eta bertan ehortzi dituzte Mikereren familiako zortzi kideen gorpuak, denak batean, hilobi bakarrean...

Amaitu da sarraskia. Herrira bidea hartu du polizia taldeak, preso daramatza lau indio.

Indioen azken borroka izan da AEBetan...

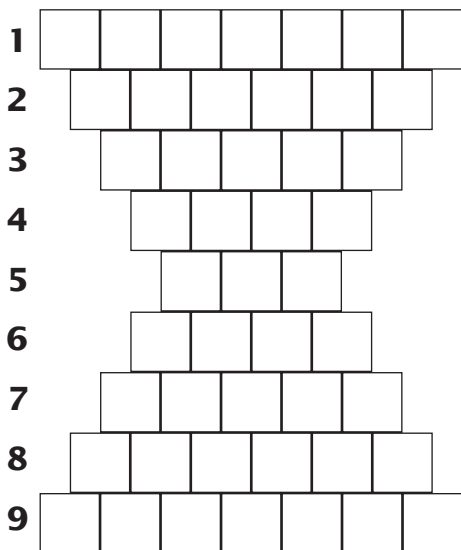
Oharra. Hilak lurpera, biziak mahaira. Susmagarriak harrapatzeagatik eskainitako saria emateari uko egin dio Nevadako gobernadoreak. Hiltzaileak harrapatu dituen taldea estatuko poliziak antolatutakoa omen. Gobernadorearen erabakia onartu ez eta epai bideetan jarri dute kasua pertsegizaitetako batzuek. Urteak geroago, beraien alde egin du Auzitegi Gorenak. Dagokien diru saria jaso dute...

Miel A. Elustondo
Idazlea

Hitz gezidunak

		Argazkiko instrumentua	Emakume izena	Larru	Estekatua	Ugari, asko
		Suntsipena	Erreka handiak	Iridioa	Trufari	
		Aberats bihurtu				
	Aurrizkia					
Igaroa	Barazki mota			Ez zakar		
Ardien zaindaria	Oholak			Bokala		
					Moila, nasa	
					Kolore mota	
A birritan		Palestinako erakundea		Baldintzetan		Kontsonantea
24 orduko tartekak		Galdetzaile bat		Bat gehi bat		Aurrizkia
				Hortaz		
				Azkena eta lehena		
Soro			Hegaztien gorotz			Non atzizkia
Onetsia			Oinarritzko edari			
					Eguna	
					Fosforoa	
Nor atzizkia		Ez eme		Txinako hiriburua		

Goitik behera

Aurkitu beharreko hitz bakoitza letra bat gehiago edo gutxiago duen aurreko edo ondoko hitzaren anagrama da

1. Itsasontzi zaharra.
2. Txiroa, behartsua.
3. Saioa.
4. Oso ongi.
5. Animalia ur-lehortar.
6. Ainguraren muturra.
7. Elikagaiak gordetzeko ontzia.
8. Bekokia.
9. Hazitarako txerri arrak.

Soluzioak

⊗	L	O	A	U	N	I	T	⊗	A	N
⊗	A	Z	A	L	⊗	B	E	R	A	K
⊗	I	K	E	R	⊗	A	B	E	R	I
⊗	I	B	A	I	⊗	A	K	⊗	U	R
⊗	T	X	A	L	⊗	A	P	⊗	A	R
⊗	T	⊗	I	Z	⊗	A	U	⊗	A	K
			⊗	A	⊗	A	L	⊗	A	K
			⊗	A	⊗	E	⊗	⊗	O	⊗

Hitz Gezidunak

Goitik behera

1. Baporea. 2. Pobrea. 3. Proba.
4. Bapo. 5. Apo. 6. Pota.
7. Potea. 8. Kopeta. 9. Apoteak.